

Міністерство освіти і науки України

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра
Довженка

**ТЕТЯНА ГРЕБЕНИК
ІННА МАРИНЧЕНКО**

КУРСОВА РОБОТА З ПЕДАГОГІКИ

Навчально-методичний посібник
для студентів предметної спеціальності 014 Середня освіта (Технології)

Глухів – 2026

УДК 37 (075.8)
К - 93

Рекомендовано до друку вченою радою Глухівського НПУ ім. О.Довженка
(протокол №12 від 27 травня 2026 р.).

Укладачі:

Гребеник Тетяна Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент.

Маринченко Інна Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент.

Рецензенти:

Красильникова Г. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва, провідний фахівець відділу забезпечення якості вищої освіти Хмельницького національного університету.

Ткаченко Н. М., доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

К - 93 Курсова робота з педагогіки: навч.-метод. посіб./ укл. Т. В. Гребеник, І. В. Маринченко.
Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2026. 80 с.

ISBN 978-966-376-163-3

У посібнику у розрізі дисципліни «Педагогіка» ґрунтовно охарактеризовано вимоги до написання та захисту курсової роботи. Узагальнено понятійний апарат науковця-початківця. У додатку наведено приклади оформлення науково-дослідної роботи.

Посібник адресовано здобувачам вищої освіти галузі знань: 01 Освіта, спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності: 014.10 Середня освіта (Технології) усіх форм навчання, викладачам, рекомендується застосовувати в системі післядипломної педагогічної освіти

УДК 37 (075.8)

ISBN 978-966-376-163-3

© Тетяна Гребеник, Інна Маринченко, 2026

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2026

ЗМІСТ

1. ПЕРЕДМОВА.....	4
2. ЯК ПРАЦЮВАТИ З ПОСІБНИКОМ.....	6
3. ВІД НАВЧАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ – ДО ПЕРШОГО НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
4. ВСТУП.....	11
5. РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	14
5.1. Роль курсової роботи у професійній підготовці здобувачів освіти	14
5.2. Компетентності, що формуються під час виконання курсної роботи	14
5.3. Зміст, етапи, мета і завдання курсової роботи.....	15
6. Чек-лист до Розділу 1.....	18
7. РОЗДІЛ 2. ВИБІР ТЕМИ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	19
8. Чек-лист до Розділу 2.....	24
9. МЕТОДИКА ПОШУКУ, ВІДБОРУ ТА ОПРАЦЮВАННЯ НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ.....	25
10. Чек-лист до Розділу 3.....	26
11. ОФОРМЛЕННЯ СТРУКТУРНИХ СКЛАДОВИХ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	27
12. Чек-лист до Розділу 4.....	46
13. ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	48
14. Чек-лист до Розділу 5.....	50
15. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	51
16. Чек-лист до Розділу 6.....	55
17. ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	56
18. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДОПОВІДІ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЇ.....	59
19. ЗБЕРІГАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	64
20. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
21. ДОДАТКИ.....	67
21.1. Додаток А.....	67
21.2. Додаток Б.....	68
21.3. Додаток В.....	69
21.4. Додаток Г.....	74
21.5. Додаток Д.....	75
21.6. Додаток Е.....	77
21.7. Додаток Є	79

ПЕРЕДМОВА

Підготовка сучасного фахівця потребує не лише ґрунтовних теоретичних знань, а й сформованих навичок самостійної дослідницької діяльності, критичного мислення, аналізу інформації та прийняття обґрунтованих рішень. Одним із важливих етапів професійного становлення здобувача освіти є виконання курсової роботи, яка дає змогу інтегрувати результати навчання, отримані під час вивчення фахових дисциплін, та застосувати їх для вирішення конкретної наукової або практичної проблеми.

Курсова робота є не лише формою підсумкового контролю, а й першою самостійною науковою працею здобувача освіти. Саме під час її виконання формується досвід роботи з науковою літературою, нормативно-правовими документами, інформаційними ресурсами, статистичними матеріалами та результатами власних досліджень. Водночас здобувач освіти набуває практичних навичок академічного письма, дотримання принципів академічної доброчесності, аргументованого викладу власної позиції та публічного представлення результатів дослідження.

Навчально-методичний посібник підготовлено з метою надання здобувачам освіти комплексної методичної підтримки на всіх етапах виконання курсової роботи – від вибору теми до підготовки захисту. На відміну від традиційних методичних рекомендацій, видання поєднує теоретичні відомості, практичні рекомендації, приклади, алгоритми, зразки оформлення документів, типові помилки, завдання для самоконтролю та чек-листи, що сприяють формуванню дослідницьких компетентностей і розвитку навичок самостійної роботи.

Посібник розроблено відповідно до вимог законодавства України у сфері освіти, принципів академічної доброчесності, чинних стандартів оформлення наукових робіт і сучасних підходів до організації освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Посібник пропонується як навчально-методичне забезпечення для викладання лекційних курсів з дисципліни «Основи наукових досліджень» та написання курсових робіт з дисципліни «Педагогіка» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти. Його адресовано здобувачам вищої освіти галузі знань: 01 Освіта, спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності: 014.10 Середня освіта (Технології) усіх форм навчання, викладачам, рекомендується застосовувати в системі післядипломної педагогічної освіти.

Курсова робота виконується відповідно до Положення «Про курсові роботи в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка» визначає загальні вимоги до етапів підготовки, змісту, структури, оформлення курсових робіт в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. Положення розроблено відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», положень: «Про організацію освітнього процесу в Глухівському

національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка», «Про контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка», «Про дотримання принципів академічної доброчесності в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка».

Матеріали посібника можуть бути використані здобувачами освіти всіх форм навчання, керівниками курсових робіт, викладачами, гарантими освітніх програм, а також іншими учасниками освітнього процесу, які здійснюють організаційний та методичний супровід дослідницької діяльності здобувачів освіти.

Автори висловлюють сподівання, що запропонований посібник стане практичним інструментом для підготовки якісних курсових робіт, сприятиме розвитку академічної культури, формуванню дослідницької компетентності та підвищенню якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

ЯК ПРАЦЮВАТИ З ПОСІБНИКОМ

Цей навчально-методичний посібник побудовано за принципом послідовного супроводу здобувача освіти на всіх етапах виконання курсової роботи. Кожний розділ містить не лише теоретичний матеріал і методичні рекомендації, а й практичні інструменти, що допомагають застосувати отримані знання під час виконання власного дослідження.

Для зручності користування в посібнику використано такі структурні рубрики:

Рубрика	Призначення
теоретична довідка	пояснює ключові поняття та наукові положення
практична порада	містить рекомендації щодо виконання окремих етапів дослідження
приклад	демонструє правильне оформлення або виконання окремих елементів роботи
типові помилки	звертає увагу на найпоширеніші недоліки студентських досліджень
практичне завдання	допомагає закріпити отримані знання
запитання для самоконтролю	дає можливість перевірити рівень засвоєння матеріалу

Рекомендується опрацьовувати матеріал послідовно, виконуючи запропоновані практичні завдання та використовуючи чек-листи для самоперевірки. Такий підхід сприятиме системній організації дослідницької діяльності та підвищить якість підготовки курсової роботи.

«Кожне наукове дослідження починається із запитання, на яке ще немає повної відповіді.»

Шановний здобувачу освіти!

Виконання курсової роботи є важливим етапом Вашого професійного становлення. Саме в процесі її підготовки Ви вперше виступаєте не лише як здобувач знань, а й як дослідник, який аналізує проблему, критично оцінює наукові підходи, обґрунтовує власні висновки та пропонує шляхи розв'язання практичних завдань.

Цей посібник створено для того, щоб супроводжувати Вас на кожному етапі виконання курсової роботи. Його мета — не просто пояснити вимоги до оформлення, а допомогти зрозуміти логіку наукового дослідження, навчити працювати з інформацією, планувати власну діяльність, дотримуватися принципів академічної доброчесності та впевнено презентувати результати своєї роботи.

Не сприймайте курсову роботу як формальний обов'язок. Розглядайте її як можливість поглибити знання, набуті нових компетентностей, розвинути професійне мислення та зробити перший крок до майбутньої наукової або професійної діяльності.

Бажаємо успіхів, натхнення та наполегливості у Вашому дослідницькому пошуку!

ЧОМУ ВАРТО ПРОЧИТАТИ ЦЕЙ ПОСІБНИК?

Виконання курсової роботи часто викликає у здобувачів освіти багато запитань:

1. Як правильно обрати тему?
2. З чого почати дослідження?
3. Де шукати якісні наукові джерела?
4. Як сформулювати мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження?
5. Як уникнути типових помилок?
6. Як правильно оформити роботу?
7. Як підготуватися до успішного захисту?

У цьому посібнику Ви знайдете відповіді на всі ці запитання. Він побудований таким чином, щоб допомогти Вам пройти шлях від вибору теми до успішного захисту курсової роботи, крок за кроком.

ЩО ВИ ОТРИМАЄТЕ ПІСЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ ПОСІБНИКА?

Після завершення роботи з посібником здобувач освіти зможе:

- обґрунтовано обирати тему курсової роботи;
- визначати проблему, об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження;
- здійснювати пошук, аналіз і критичну оцінку наукових джерел;
- планувати дослідницьку діяльність;
- грамотно оформлювати курсову роботу відповідно до встановлених

вимог;

- використовувати сучасні цифрові інструменти підтримки наукової діяльності;
- дотримуватися принципів академічної доброчесності;
- аргументовано представляти результати власного дослідження під час захисту.

ФІЛОСОФІЯ ЦЬОГО ПОСІБНИКА

Цей посібник створено на основі переконання, що якісна курсова робота є результатом не випадкових зусиль наприкінці семестру, а системної та послідовної дослідницької діяльності.

Мета видання полягає не лише у викладенні нормативних вимог до написання курсової роботи, а й у формуванні культури академічного письма, навичок наукового пошуку, критичного мислення та відповідального ставлення до результатів власної праці.

Особливістю посібника є поєднання теоретичного матеріалу, методичних рекомендацій, практичних прикладів, типових помилок, алгоритмів виконання окремих етапів дослідження, чек-листів і завдань для самоконтролю. Такий підхід спрямований на те, щоб здобувач освіти не лише ознайомився з вимогами до курсової роботи, а й усвідомив логіку наукового дослідження та набув практичних навичок, необхідних для його успішного виконання.

ВІД НАВЧАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ – ДО ПЕРШОГО НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Навчання у закладі вищої освіти передбачає поступовий перехід від засвоєння готових знань до їх самостійного аналізу, узагальнення та практичного застосування. Одним із найважливіших етапів цього переходу є виконання курсової роботи.

На відміну від реферату або звичайного індивідуального завдання, курсова робота має дослідницький характер. Вона потребує не лише опрацювання інформаційних джерел, а й уміння аналізувати різні наукові підходи, аргументовано обґрунтовувати власну позицію, робити висновки та пропонувати практичні рекомендації щодо розв'язання визначеної проблеми.

Саме під час виконання курсової роботи здобувач освіти вперше проходить усі основні етапи наукового дослідження – від постановки проблеми до представлення отриманих результатів. Набутий досвід стає основою для подальшої підготовки кваліфікаційної роботи, участі у наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт та професійній діяльності.

Таким чином, курсова робота є не лише навчальним завданням, а важливим елементом формування дослідницької культури майбутнього фахівця.

НАВЧИТЬСЯ МИСЛИТИ ЯК ДОСЛІДНИК

Якісна курсова робота починається не з написання тексту, а з формування дослідницького мислення. Майбутній фахівець повинен навчитися не лише знаходити інформацію, а й ставити запитання, аналізувати причини явищ, порівнювати різні підходи, критично оцінювати джерела та аргументовано обґрунтовувати власні висновки.

Дослідницьке мислення передбачає:

- уміння бачити проблему;
- здатність ставити дослідницькі запитання;
- критичне оцінювання інформації;
- пошук причинно-наслідкових зв'язків;
- аргументоване обґрунтування власної позиції;
- готовність перевіряти отримані результати.

Саме ці навички відрізняють виконавця, який відтворює відому інформацію, від дослідника, який здатний створювати нові знання або пропонувати нові підходи до розв'язання професійних завдань.

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

На початку роботи над курсовою роботою здобувачі освіти нерідко мають хибні уявлення про наукову діяльність. Розглянемо найпоширеніші з них.

Міф	Реальність
для написання курсової роботи потрібно винайти щось абсолютно нове	новизна може полягати у новому аналізі, узагальненні, порівнянні або практичному застосуванні вже відомих знань
чим більше джерел використано, тим кращою є курсова робота	важливішими є актуальність, наукова якість і доречність джерел
достатньо знайти інформацію в Інтернеті та переказати її	курсова робота повинна містити власний аналіз, узагальнення, висновки та рекомендації
написання роботи можна залишити на останній тиждень	якісне дослідження потребує планомірної роботи протягом усього семестру
головне – правильно оформити роботу	оформлення є важливим, але визначальними є зміст, логіка дослідження та обґрунтованість висновків

ВСТУП

Стрімкий розвиток цифрових технологій, поширення дистанційного та змішаного навчання, використання систем управління навчанням, хмарних сервісів, цифрових платформ, інструментів штучного інтелекту та технологій відкритої науки суттєво трансформують сучасний освітній простір і змінюють підходи до організації педагогічних досліджень. Цифрове освітнє середовище відкриває нові можливості для планування, проведення та представлення результатів наукових досліджень, забезпечуючи доступ до глобальних інформаційних ресурсів, сучасних засобів збору й аналізу даних, електронних бібліотек, наукометричних баз даних і цифрових інструментів підтримки наукової діяльності.

У сучасних умовах майбутній педагог повинен володіти не лише ґрунтовними знаннями з педагогіки та методології наукових досліджень, а й цифровою дослідницькою компетентністю. Важливою складовою професійної підготовки є здатність визначати актуальні педагогічні проблеми, здійснювати пошук і критичний аналіз наукових джерел, обирати адекватні методи дослідження, використовувати цифрові технології для збору, опрацювання, аналізу та візуалізації даних, дотримуватися принципів академічної доброчесності, етики наукової діяльності та відповідально застосовувати можливості генеративного штучного інтелекту.

Науково-дослідна діяльність є важливою складовою професійної підготовки майбутнього педагога, оскільки сприяє розвитку критичного мислення, дослідницької культури, інформаційно-аналітичних умінь, здатності приймати обґрунтовані педагогічні рішення та впроваджувати інноваційні підходи в освітню практику. Виконання навчальних досліджень із дисципліни «Педагогіка» забезпечує інтеграцію теоретичних знань із практичною діяльністю, формує навички наукового пошуку, аналізу педагогічних явищ і процесів, а також розроблення рекомендацій щодо вдосконалення освітнього процесу.

Особливістю цього навчально-методичного посібника є поєднання класичних методологічних засад педагогічної науки із сучасними цифровими інструментами підтримки дослідницької діяльності. Посібник містить не лише теоретичні відомості щодо організації педагогічних досліджень, а й практичні алгоритми виконання окремих етапів наукової роботи, рекомендації щодо використання цифрових сервісів, приклади оформлення результатів дослідження, практичні кейси, чек-листи, завдання для самоконтролю та матеріали для підготовки до захисту.

Навчально-методичний посібник розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів освіти, силабусу навчальної дисципліни «Педагогіка», вимог законодавства України у сфері освіти і науки, принципів академічної доброчесності, сучасних стандартів організації наукової діяльності та концепції цифрової трансформації освіти.

Мета посібника

Метою навчально-методичного посібника є забезпечення теоретичного, методичного та практичного супроводу організації й виконання педагогічних

досліджень в умовах цифрового освітнього середовища, формування дослідницької та цифрової компетентностей здобувачів освіти, розвиток навичок використання сучасних цифрових технологій на всіх етапах наукового дослідження, а також підготовка до самостійного виконання, оформлення та представлення результатів наукової роботи.

Завдання посібника

Навчально-методичний посібник спрямований на вирішення таких основних завдань:

- формування системного розуміння теоретико-методологічних засад педагогічних досліджень;
- ознайомлення із сучасними методами наукового пізнання та організації педагогічного експерименту;
- формування навичок постановки наукової проблеми, визначення об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження;
- розвиток умінь здійснювати пошук, критичний аналіз і систематизацію наукової інформації з використанням сучасних цифрових ресурсів;
- формування навичок використання цифрових платформ, електронних бібліотек, наукометричних баз даних і сервісів підтримки наукової діяльності;
- набуття практичного досвіду застосування цифрових інструментів для збору, оброблення, аналізу та візуалізації результатів педагогічних досліджень;
- формування навичок академічного письма, оформлення результатів дослідження та підготовки наукових повідомлень;
- забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності, дослідницької етики та відповідального використання генеративного штучного інтелекту;
- розвиток критичного мислення, цифрової культури, дослідницької самостійності та готовності до впровадження результатів досліджень у професійну діяльність.

Структура посібника

Посібник складається з передмови, вступу, шести тематичних розділів, глосарію, списку рекомендованих джерел та додатків.

У першому розділі розкрито теоретико-методологічні засади педагогічного дослідження, його місце в професійній підготовці майбутнього педагога, сучасні тенденції розвитку педагогічної науки та особливості дослідницької діяльності в умовах цифрового освітнього середовища.

Другий розділ присвячено організації наукового дослідження: вибору теми, формулюванню наукової проблеми, визначенню об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези та плануванню дослідницької роботи.

У третьому розділі висвітлено сучасні методи педагогічних досліджень, особливості використання якісних і кількісних методів, організацію педагогічного експерименту, а також застосування цифрових технологій для збору й аналізу емпіричних даних.

Четвертий розділ містить практикум із виконання педагогічних досліджень, алгоритми використання цифрових сервісів, приклади роботи з електронними ресурсами, ситуаційні завдання, кейси та практичні рекомендації щодо використання цифрових інструментів у дослідницькій діяльності.

У п'ятому розділі подано методичні рекомендації щодо академічного письма, оформлення наукової роботи, підготовки презентації, візуалізації результатів дослідження, дотримання вимог академічної доброчесності та відповідального використання інструментів штучного інтелекту.

Шостий розділ містить систему оцінювання дослідницької діяльності, контрольні запитання, тестові завдання, практичні кейси, чек-листи для самоконтролю та рекомендації щодо підготовки до публічного представлення результатів педагогічного дослідження.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Роль курсової роботи у професійній підготовці здобувачів освіти

Курсова робота є важливою складовою освітнього процесу у закладах вищої освіти. Вона поєднує теоретичну підготовку здобувача освіти з практичним застосуванням набутих знань, умінь і навичок, забезпечуючи формування дослідницької культури та професійного мислення.

Виконання курсової роботи передбачає самостійне розв'язання актуальної проблеми в межах обраної освітньої програми шляхом опрацювання наукових джерел, аналізу нормативно-правових документів, використання сучасних методів дослідження та узагальнення отриманих результатів. У процесі роботи здобувач освіти набуває досвіду пошуку, критичного аналізу та систематизації інформації, що є необхідною складовою професійної діяльності сучасного фахівця.

На відміну від інших видів навчальних робіт, курсова робота має дослідницький характер. Вона передбачає не лише відтворення вже відомих знань, а й уміння аналізувати наукові підходи, аргументовано обґрунтовувати власні висновки, формувати пропозиції щодо вдосконалення досліджуваних процесів або явищ.

Важливим результатом виконання курсової роботи є розвиток академічної культури здобувача освіти. Під час підготовки роботи він опановує принципи академічної доброчесності, навчається коректно використовувати результати праці інших авторів, оформлювати бібліографічні посилання, працювати з науковими публікаціями та електронними інформаційними ресурсами.

Таким чином, курсова робота є не лише формою підсумкового оцінювання результатів навчання, а й ефективним засобом формування професійних, дослідницьких, інформаційно-аналітичних і комунікативних компетентностей майбутнього фахівця.

1.2. Компетентності, що формуються під час виконання курсової роботи

Підготовка курсової роботи сприяє розвитку комплексу загальних і спеціальних компетентностей, необхідних майбутньому фахівцеві.

У процесі виконання дослідження здобувач освіти формує такі компетентності:

Загальні компетентності:

- здатність до критичного мислення та аналізу інформації;
- уміння здійснювати самостійний пошук і опрацювання інформаційних ресурсів;
- навички планування власної діяльності та управління часом;
- здатність до письмової наукової комунікації;
- дотримання принципів академічної доброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності:

- застосування теоретичних знань для вирішення професійних завдань;
- використання сучасних методів наукового дослідження;
- аналіз професійних проблем та обґрунтування шляхів їх вирішення;
- узагальнення результатів дослідження та формулювання практичних рекомендацій;

- підготовка й публічний захист результатів власного дослідження.

Набуті під час виконання курсової роботи компетентності є основою для подальшої професійної діяльності, виконання кваліфікаційної роботи, участі в науково-практичних конференціях, конкурсах студентських наукових робіт та інших формах академічної діяльності.

 Практична порада: розпочинайте роботу над курсовим дослідженням одразу після затвердження теми. Найбільше часу займає не написання тексту, а пошук, аналіз і систематизація наукових джерел. Планомірна робота протягом семестру дає змогу уникнути поспіху, підвищує якість дослідження та створює умови для своєчасного внесення рекомендацій наукового керівника.

 Найпоширенішими помилками під час виконання курсової роботи є:

- сприйняття курсової роботи як формального завдання;
- початок роботи лише за декілька тижнів до захисту;
- використання недостатньої кількості сучасних наукових джерел;
- механічне копіювання інформації без її критичного аналізу;
- недотримання принципів академічної доброчесності;
- відсутність системної взаємодії з керівником курсової роботи.

 Запитання для самоконтролю

1. Яке місце займає курсова робота в освітньому процесі?
2. Які основні завдання виконує курсова робота?
3. Які компетентності формуються під час її виконання?
4. Чому курсова робота має дослідницький характер?
5. Яке значення має дотримання принципів академічної доброчесності під час виконання дослідження?

1.3. Зміст, етапи, мета і завдання курсової роботи

Курсова робота є індивідуальним навчально-дослідним завданням студента, результатом виконання якого виступає самостійно підготовлена та письмово оформлена науково-дослідна праця, у якій розкриваються теоретичні й практичні аспекти обраної проблеми.

Тематика курсових робіт затверджується щорічно до 15 вересня на засіданні кафедри після її перегляду та оновлення науково-педагогічними працівниками, яких, відповідно до навчального навантаження на поточний рік, призначено керівниками. Здобувачам освіти надається право вільного вибору теми наукового дослідження із запропонованого кафедрою переліку. Студенти теж можуть обґрунтовано пропонувати свої теми.

На підставі рішення засідання кафедри тема курсової роботи може бути змінена (уточнена), але не пізніше ніж за 2 місяці до встановленого терміну

подачі роботи на кафедру. Підставою для розгляду змін (уточнень) є заява здобувача освіти з обґрунтуванням доцільності змін (уточнень), письмова згода наукового керівника.

Зміст курсової роботи повинен бути актуальним та практично значущим. Тому, поряд із науковою психолого-педагогічною та методичною літературою, доцільним є використання фактичного матеріалу, отриманого під час переддипломної педагогічної практики або професійної діяльності здобувача (для студентів заочної форми навчання).

Процес підготовки курсової роботи доцільно розглядати як послідовність трьох основних етапів:

– підготовчий – передбачає вибір наукової проблеми й теми дослідження та її погодження з науковим керівником; уточнення об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження; здійснення бібліографічного пошуку та опрацювання наукових і критичних джерел для визначення сучасного стану розробленості проблеми; складання плану курсової роботи.

– основний – пов'язаний безпосередньо з роботою над змістом дослідження: здійснюється опрацювання, аналіз і узагальнення зібраного матеріалу, виклад результатів у тексті курсової роботи. Він охоплює написання вступу, основної частини та формулювання висновків.

– завершальний – включає вдосконалення вступу та висновків, оформлення списку використаних джерел і додатків, редагування та доопрацювання тексту з урахуванням зауважень наукового керівника, оформлення титульної сторінки, переліку умовних позначень, символів і скорочень (за потреби). Також на цьому етапі здійснюється рецензування роботи, передача її на перевірку щодо наявності текстових запозичень, підготовка доповіді й презентації та безпосередній захист курсової роботи.

Термін подачі курсової роботи визначається графіком освітнього процесу і означає строк подання завершеної та належним чином оформленої роботи для перевірки керівником.

Написання курсової роботи передбачає дотримання певних правил:

1. тема дослідження повинна бути стислою (не більше 12 слів) та зрозумілою, уникати надмірно складних термінів;
2. тема не повинна починатися словами: «проблема», «дослідження», «деякі шляхи», «деякі питання», «до питання» тощо;
3. перед остаточним вибором теми студент ознайомлюється з наявною науковою літературою та ступенем її розробленості;
4. для опрацювання обираються першоджерела, монографії, наукові посібники та сучасна література (за останні 5 років). З давніх джерел використовуються класичні наукові твори, необхідні для обґрунтування або підтвердження висновків;
5. складається план дослідження та узгоджується з керівником;
6. робота оформлюється відповідно до встановлених вимог;
7. текст виконується самостійно та структуровано згідно з планом;
8. робота повинна містити елементи творчості, теоретичні висновки мають узгоджуватися з практикою, а аналіз державних і правових явищ –

проводитися з урахуванням динаміки та розвитку;

9. забороняється плагіат, необґрунтоване цитування та представлення чужих результатів як власних.

Метою курсової роботи з педагогіки є формування в студентів здатності самостійно вивчати та осмислювати педагогічні проблеми на теоретичному й емпіричному рівнях, а також узагальнювати та інтерпретувати отримані результати дослідження.

До основних завдань курсової роботи належать:

- застосування набутих умінь і навичок формулювання, теоретичного обґрунтування та розв’язання актуальних проблем теорії і практики сучасної освіти;

- формування системного підходу до аналізу освітніх явищ і процесів, виявлення закономірностей і тенденцій їх розвитку, а також набуття досвіду здійснення самостійного наукового дослідження;

- удосконалення навичок роботи з науковою, довідковою та навчально-методичною літературою, збирання, опрацювання й аналізу теоретичної та емпіричної інформації з обраної проблематики;

- розвиток умінь обґрунтовувати напрями практичного вдосконалення педагогічної діяльності, використовувати інноваційний досвід роботи вчителів-практиків України та інших країн;

- формування культури наукового письма та презентації результатів дослідження, уміння логічно й аргументовано викладати матеріал у письмовій формі;

- дотримання вимог до оформлення наукових текстів відповідно до чинних нормативних стандартів і принципів академічної доброчесності.

Виконання курсової роботи з педагогіки сприяє формуванню в студентів умінь працювати з науково-методичною літературою, аналізувати й порівнювати різні наукові підходи до організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, логічно та послідовно викладати власні думки, аргументуючи свою позицію прикладами з педагогічної практики.

Написання курсової роботи вимагає від студента не лише ґрунтовного знання загальної та спеціальної літератури з теми дослідження, а й сформованих умінь аналізувати та рецензувати наукові здобутки в галузі педагогіки й психології, поєднувати положення педагогічної теорії з практикою освіти, здійснювати статистичні й інші види розрахунків та оцінювань, формулювати узагальнення, висновки й рекомендації. У процесі виконання курсової роботи студенти повинні також вивчати та узагальнювати передовий педагогічний досвід.

Чек-лист до Розділу 1

Після опрацювання матеріалу розділу я можу:

- ☐ пояснити сутність педагогічного дослідження;
- ☐ визначити його місце у професійній діяльності педагога;
- ☐ охарактеризувати основні види педагогічних досліджень;
- ☐ пояснити особливості дослідницької діяльності в умовах цифрового освітнього середовища;
- ☐ назвати сучасні цифрові ресурси, що використовуються у педагогічних дослідженнях;
- ☐ пояснити значення академічної доброчесності під час виконання наукової роботи.

Якщо всі пункти виконано, можна переходити до планування власного дослідження.

РОЗДІЛ 2. ВИБІР ТЕМИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Вибір теми є одним із найвідповідальніших етапів підготовки курсової роботи, оскільки саме від нього залежить логіка дослідження, можливість досягнення поставленої мети та практична цінність отриманих результатів. Правильно обрана тема має відповідати сучасним тенденціям розвитку науки й практики, бути актуальною, конкретною, дослідницькою та відповідати освітній програмі, за якою навчається здобувач освіти.

Обираючи тему, необхідно враховувати декілька чинників: власні професійні інтереси, рівень попередньої підготовки, доступність інформаційних джерел, можливість проведення практичного дослідження, а також перспективи подальшого розвитку тематики у кваліфікаційній роботі або професійній діяльності.

Вдалий вибір теми значно полегшує подальшу роботу, тоді як занадто широка або нечітко сформульована тема ускладнює визначення об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження.

Тема дослідження є складовою частиною наукової проблеми і охоплює одне або кілька дослідницьких питань. Формування теми базується на загальному ознайомленні з проблематикою, в межах якої планується проведення наукового дослідження.

Проблемне поле курсових досліджень з педагогіки окреслюється такими основними напрямками:

- проблематика історії педагогіки, як вітчизняної, так і зарубіжної;
- загальні аспекти дидактики та специфіка впровадження окремих дидактичних положень у практику діяльності закладів загальної середньої освіти;
- питання теорії виховання й формування індивідуальних якостей і властивостей особистості в період навчання в школі;
- загальні проблеми управління освітою та освітнього менеджменту, зокрема керівництва закладом загальної середньої освіти;
- застосування сучасних педагогічних підходів і освітніх технологій у вітчизняній освітній практиці;
- інтеграція сучасних досягнень національної та зарубіжної педагогічної науки.

Тематика курсових робіт щороку переглядається, оновлюється й затверджується на засіданні кафедри. Окремі теми можуть відповідати науковим інтересам викладачів і основним напрямкам кафедральних наукових досліджень.

Тема курсової роботи повинна відповідати низці вимог:

- відображати сутність досліджуваної проблеми;
- бути актуальною для сучасної науки або практики;
- відповідати освітній програмі та навчальній дисципліні;
- бути конкретною та зрозуміло сформульованою;
- передбачати можливість отримання нових або узагальнених результатів;

- мати практичну спрямованість.

Не рекомендується формулювати надто загальні теми, що охоплюють широке коло проблем або не дають змоги провести повноцінне дослідження в межах курсової роботи.

 Практична порада: перед остаточним вибором теми дайте відповідь на три запитання:

- чи цікава мені ця проблема?
- ви достатньо наукових джерел для її дослідження?
- чи зможу я отримати практичні результати або сформулювати обґрунтовані рекомендації?

Якщо хоча б на одне із запитань відповідь негативна, варто розглянути іншу тему або уточнити її формулювання.

Актуальність. Курсова робота повинна включати наукову та практичну значущість, спрямовуватись на вирішення конкретних завдань, важливих у відповідному напрямі науки. Визначення актуальності здійснюється на основі аналізу спеціалізованих наукових публікацій, періодичних видань, участі в конференціях, виставках та практичних заходах, що висвітлюють обрану проблематику.

Науковий інтерес до проблеми. Перспективність теми визначається, зокрема, через застосування наукометричних методів. В межах курсової роботи аналізуються публікації, дослідження та інші джерела, що висвітлюють обрану проблему, що дозволяє оцінити ступінь її вивченості та актуальність подальшого дослідження.

Попередній теоретичний аналіз. Перед початком експериментальної або дослідницької роботи доцільно вивчити теоретичні засади проблеми та виконати попередні розрахунки, якщо це можливо. Це дозволяє виявити недорозвинені аспекти досліджуваної проблеми та сформулювати план подальших наукових досліджень.

Відповідність профілю наукового колективу. Тема повинна узгоджуватися з профілем та компетенцією наукового колективу, членом якого є здобувач. Кожна наукова установа або кафедра має власний профіль, кваліфікаційні та методичні можливості, що визначають ефективність виконання обраного дослідження.

Уточнення теми. Після визначення теми необхідно уточнити її зміст, скласти перелік ключових питань, ознайомитися з науковою літературою та попередніми дослідженнями за обраним напрямом. У випадках, коли здобувач має власні матеріали або сформовані наукові ідеї, допускається виконання курсової роботи на самостійно запропоновану тему.

Для керівництва курсовою роботою призначається викладач освітнього компонента, з якого виконується наукове дослідження, або інший науково-педагогічний викладач відповідної кафедри, який має досвід практичної діяльності в окресленій галузі. Один викладач може бути керівником, як правило, не більше 10 курсових робіт. Розрахунок навантаження щодо керівництва і захисту курсових робіт здійснюється відповідно до положення «Про планування та облік основних видів роботи професорсько-

викладацького складу Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка».

Перша настановча консультація відбувається одразу після вибору теми курсової роботи на яку здобувач приходить із попереднім планом або схемою роботи, а також зі списком використаної літератури за обраною темою. Під час консультації керівник визначає загальний напрямок дослідження, встановлює терміни добору та опрацювання необхідної наукової літератури, надає конкретні завдання здобувачу та призначає дату наступної зустрічі для контролю прогресу роботи. Також під час консультації визначаються вимоги до науково-дослідної роботи такого типу, надаються загальні рекомендації щодо особливостей її виконання, окреслюються основні етапи роботи, складається календарний план дослідження, формується орієнтовна структура курсової роботи та рекомендується основна література й інші джерела для першочергового опрацювання. Під час наступної консультації, що проводиться через 1–2 тижні після первинного ознайомлення студента з рекомендованими джерелами, уточнюється та затверджується попередній план курсової роботи. Також науковий керівник надає допомогу у формулюванні мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження, гіпотези, виборі бази та розробленні методики проведення емпіричного дослідження.

Таке систематичне взаємодія між керівником та здобувачем забезпечує цілісність наукового процесу, своєчасне виконання роботи та підвищує наукову якість курсового дослідження.

Керівник курсової роботи виконує низку важливих функцій:

- сприяє визначенню теми дослідження, допомагає конкретизувати її відповідно до спеціальності, актуальності проблеми та можливостей здобувача вищої освіти;
- консультує студента щодо правильного визначення об'єкта, предмета, мети, завдань дослідження, а також логіки їх взаємозв'язку;
- допомагає розробити структуру курсової роботи, визначити послідовність викладу матеріалу, зміст розділів і підрозділів;
- орієнтує здобувача вищої освіти у доборі наукової, навчально-методичної, довідкової літератури, нормативних документів та інших джерел, необхідних для розкриття теми;
- допомагає обрати доцільні методи дослідження, пояснює особливості їх використання та доцільність у межах конкретної теми;
- надає рекомендації щодо наукового стилю викладу, логічності побудови тексту, аргументованості висновків і правильності оформлення роботи;
- відстежує хід підготовки курсової роботи, контролює виконання окремих етапів та дотримання встановлених термінів;
- аналізує окремі частини курсової роботи, виявляє змістові, логічні, стилістичні чи технічні недоліки та надає рекомендації щодо їх усунення;
- забезпечує дотримання принципів академічної доброчесності: роз'яснює вимоги щодо самостійності виконання роботи, правильного цитування, оформлення посилань і недопущення плагіату;

– оцінює ступінь готовності курсової роботи до подання на захист, консультує щодо представлення результатів дослідження, формулювання основних положень виступу, відповідей на можливі запитання під час захисту;

– готує рецензію, в якій характеризує зміст курсової роботи, рівень її виконання, самостійність здобувача вищої освіти, переваги та недоліки дослідження;

– забезпечує цілісний супровід процесу виконання курсової роботи, поєднуючи консультативну, організаційну, контрольну та методичну функції.

Загальне керівництво організацією виконання курсових робіт здійснює *завідувач* відповідної кафедри.

Функції завідувача кафедри під час написання курсової роботи:

– забезпечує загальний порядок виконання курсових робіт на кафедрі, контролює дотримання встановлених вимог, термінів і процедур;

– організовує формування й затвердження тем курсових робіт, стежить за їх актуальністю, відповідністю спеціальності та змісту навчальної дисципліни;

– закріплює викладачів за здобувачами вищої освіти з урахуванням їхнього фаху, досвіду та навчального навантаження;

– сприяє підготовці та використанню методичних рекомендацій щодо написання, оформлення й захисту курсових робіт;

– відстежує своєчасність підготовки курсових робіт, координує роботу керівників і здобувачів освіти;

– організовує дотримання вимог щодо самостійності виконання роботи, правильного оформлення посилань і недопущення плагіату;

– контролює готовність робіт до захисту, бере участь в організації процедури їх розгляду та оцінювання;

– після завершення захисту узагальнює результати, виявляє типові недоліки та сприяє вдосконаленню кафедральної роботи в цьому напрямі;

– контролює стан збереження курсових робіт на кафедрі.

Здобувач вищої освіти, який виконує наукову роботу, має право:

– обирати тему курсової роботи із запропонованого кафедрою або науковим керівником переліку відповідно до встановленого порядку;

– пропонувати власну тему дослідження, якщо вона відповідає змісту навчальної дисципліни, спеціальності та вимогам кафедри;

– отримувати консультації керівника щодо змісту, структури, методів дослідження, добору джерел та оформлення роботи;

– користуватися бібліотечними, інформаційними та електронними ресурсами Університету для підготовки дослідження;

– самостійно визначати підходи до розкриття теми в межах затвердженої тематики, мети та завдань роботи;

– висловлювати власну наукову позицію та формулювати самостійні висновки на основі опрацьованих джерел і проведеного дослідження;

– своєчасно дізнаватися про строки виконання, вимоги до курсової роботи, порядок подання та процедуру захисту;

- попередньо ознайомлюватися із зауваженнями наукового керівника та рекомендаціями щодо доопрацювання роботи;
- доопрацьовувати курсову роботу з урахуванням висловлених зауважень у межах установлених термінів;
- аргументовано відстоювати результати власного дослідження під час захисту курсової роботи;
- знати підстави виставлених балів за результатами перевірки та захисту курсової роботи;
- звертатися до завідувача кафедри або адміністрації у разі виникнення спірних питань щодо керівництва, оцінювання чи організації захисту курсової роботи.

Обов'язки здобувача вищої освіти під час написання курсової роботи:

- обрати тему курсової роботи із запропонованого переліку або погодити власну тему в установленому порядку;
- ознайомитися з методичними рекомендаціями щодо виконання, оформлення та захисту курсової роботи;
- своєчасно розпочати роботу над курсовим дослідженням і дотримуватися встановленого графіка його виконання;
- узгодити з керівником основні параметри дослідження, зокрема тему, мету, завдання, структуру та орієнтовний план роботи;
- самостійно опрацьовувати наукові джерела та добирати матеріал, необхідний для розкриття теми наукового дослідження;
- виконувати курсову роботу самостійно, не допускаючи списування, плагіату чи інших форм академічної недоброчесності;
- дотримуватися принципів академічної доброчесності, правильно оформлювати цитування, посилання та список використаних джерел;
- систематично працювати над текстом курсової роботи, забезпечуючи логічність, змістовність і науковий характер викладу;
- при розробці питань урахувувати сучасні досягнення науки і техніки, використовувати передові методики наукових та експериментальних досліджень, приймати оптимальні рішення із застосуванням системного підходу;
- своєчасно подавати керівникові окремі частини роботи або завершений текст курсової роботи для перевірки та консультацій;
- урахувувати зауваження керівника та вносити необхідні виправлення й доопрацювання;
- дотримуватися встановлених вимог до структури й оформлення курсової роботи;
- подавати завершену курсову роботу у визначені терміни відповідно до вимог кафедри;
- підготуватися до захисту курсової роботи, чітко знати зміст дослідження, його основні положення та висновки;
- особисто захищати результати своєї роботи, аргументовано відповідати на запитання та підтверджувати самостійність виконаного дослідження. Якщо студент не може особисто бути присутнім на захисті, то

він повинен про це попередити керівника наукової роботи, завідувача кафедри та/або декана факультету/директора навчально-наукового інституту, вказати причини відсутності та надати підтверджувальні документи. У разі відсутності таких документів керівництвом факультету/навчально-наукового інституту може бути прийнято рішення про оцінювання його як такого, що не з'явився на захист курсової роботи без поважних причин. Якщо студент не мав змоги заздалегідь попередити про неможливість своєї присутності на захисті, але в період заліково-екзаменаційної сесії надав необхідні підтверджувальні документи, керівництво факультету/навчально-наукового інституту може перенести дату захисту.

– дотримуватися встановленого порядку захисту та вимог кафедри щодо процедури оцінювання курсової роботи.

Чек-лист до Розділу 2

Перед початком дослідження я:

- ☐ обрав актуальну тему;
- ☐ сформулював проблему дослідження;
- ☐ визначив об'єкт;
- ☐ визначив предмет;
- ☐ сформулював мету;
- ☐ визначив завдання;
- ☐ за потреби сформулював гіпотезу;
- ☐ склав попередній план роботи;
- ☐ погодив тему з науковим керівником.

Якщо всі елементи визначені, дослідження має чітку концепцію.

3. МЕТОДИКА ПОШУКУ, ВІДБОРУ ТА ОПРАЦЮВАННЯ НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ

Опрацювання наукових джерел та зібраного матеріалу є ключовим етапом підготовки курсової роботи, оскільки вимагає вміння аналізувати, узагальнювати інформацію та виділяти найбільш актуальні положення. Ознайомлення з опублікованими роботами розпочинається з розробки власної наукової ідеї, що дозволяє більш цілеспрямовано шукати джерела та глибше осмислювати матеріал, представлений у працях інших дослідників.

Для ефективного пошуку літератури доцільно скласти картотеку або список джерел, систематизувати їх за тематикою та пріоритетністю. Пошук має охоплювати всі види джерел, пов'язаних із темою дослідження. Рекомендується починати з інформаційних видань, які надають стислу й оперативну інформацію про нові публікації, що дозволяє швидко оцінити стан вивченості теми.

При підготовці курсових робіт обов'язковим є опрацювання законів України, постанов та наказів Міністерства освіти і науки України, а також інших нормативно-правових документів. Необхідно використовувати лише чинні нормативні акти з останніми змінами та доповненнями, оскільки посилання на застарілі документи є суттєвим недоліком роботи. Водночас нормативні акти, що втратили чинність, можуть застосовуватися лише для історико-порівняльного аналізу розвитку досліджуваної проблеми.

Вивчення літератури рекомендується розпочинати з основних робіт, що дають загальне уявлення про ключові питання теми, після чого слід переходити до нових джерел. Для цього використовуються різноманітні джерела: каталоги та картотеки бібліотек, бібліографічні покажчики, прикнижні та пристатейні списки, посилання у підручниках, монографіях та словниках, електронні каталоги бібліотек, інтернет-ресурси тощо. Під час джерелознавчого пошуку важливо визначити стан вивченості теми сучасною наукою, що дозволяє чіткіше визначити напрями та структуру власного дослідження. Вивчення наукових публікацій доцільно проводити поетапно: спочатку ознайомитися з роботою загалом, потім швидко переглянути зміст, далі – читати матеріал у послідовності розташування, здійснювати вибіркове читання окремих розділів, виписувати найважливіші матеріали та включати їх у майбутню курсову роботу.

У роботі слід використати 20–25 джерел, при цьому не обмежуючись лише запозиченням інформації. Важливо аналізувати знайдені дані, формулювати власні висновки та позиції, що є основою для отримання нового знання. Критерієм оцінки джерел є можливість їх практичного застосування у дослідженні. При опрацюванні літератури слід уважно стежити за правильністю оформлення посилань.

Для відображення думок авторів першоджерел використовуються цитати. Найпоширенішим видом у наукових роботах є непряме цитування (парафраз), тобто переказ невеликого фрагменту своїми словами з обов'язковим посиланням на джерело. Виклад інформації власними словами

не повинен спотворювати первинний зміст. Дослівне списування без оформлення цитат або без посилання на джерело розглядається як плагіат (відповідно до законів України «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про авторське право і суміжні права», Цивільного кодексу України та статуту навчального закладу).

Аналіз літератури має бути критичним, орієнтованим на оцінку існуючого досвіду та виявлення невирішених проблем, пошук оригінальних шляхів їх вирішення, а також формування власної позиції автора стосовно досліджуваної проблеми. Обов'язковим є правильне оформлення посилань на використані джерела згідно з чинними правилами. Робота, у якій виявлено плагіат, не допускається до захисту.

Чек-лист до Розділу 3

Перед проведенням дослідження я:

- ☐ обґрунтував вибір методів;
- ☐ визначив методику збору даних;
- ☐ підготував інструментарій (анкети, опитувальники, карти спостереження тощо);
- ☐ визначив вибірку дослідження;
- ☐ обрав цифрові інструменти для збору інформації;
- ☐ підготував спосіб оброблення результатів;
- ☐ перевірів відповідність методів поставленим меті.

Методичний інструментарій готовий до проведення дослідження.

4. ОФОРМЛЕННЯ СТРУКТУРНИХ СКЛАДОВИХ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Обов'язкові складові курсової роботи включають: титульний аркуш; зміст із зазначенням сторінок; перелік умовних скорочень (за потреби); глосарій (за потреби); вступ; основну частину (розділи та підрозділи); висновки; список використаних джерел; додатки. Усі зазначені елементи повинні бути включені до роботи у визначеній послідовності, що забезпечує логічну структуру та підвищує наукову цінність дослідження. Крім того, правильна організація композиції сприяє чіткому та послідовному викладу матеріалу, полегшує сприйняття дослідження читачем і демонструє сформовані навички наукового аналізу та оформлення результатів.

Текст курсової роботи набирається на комп'ютері українською мовою на стандартних аркушах формату А4 (297×210 мм) з використанням текстового редактора Word. Шрифт – Times New Roman, розмір 14, міжрядковий інтервал – 1,5. Друк здійснюється з одного боку сторінки. Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту роботи і дорівнювати 1,25 см. Рекомендована величина абзацу – від п'яти до восьми рядків, підрозділу – не менше ніж півтори сторінки. Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна бути 1,5 інтервали.

Параметри сторінки: ліве поле – 30 мм; верхнє поле – 20 мм; праве поле – 15 мм; нижнє поле – 20 мм.

Обсяг основного тексту курсової роботи (без додатків і списку використаних джерел) близько 1-го умовного друкарського аркушу (1 у.д.а. дорівнює 24 сторінки машинопису – 30 рядків на сторінку).

Кожна сторінка, починаючи з третьої, нумерується. Нумерацію сторінок подають арабськими цифрами без знака «№.», проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Додатки і список використаних джерел, які не входять у загальний обсяг роботи, але їх сторінки нумеруються за принципом наскрізної нумерації, наприклад, якщо попередній структурний елемент закінчується на 32 сторінці, то додатки починаються з 33-ї.

Заголовки структурних частин роботи. Назву розділу, підрозділу або пункту не можна залишати у нижній частині сторінки, якщо після неї залишається лише один рядок тексту. Кожну основну структурну частину роботи (крім підрозділів, пунктів і підпунктів) слід починати з нової сторінки. Заголовки повинні чітко відокремлювати логічні блоки тексту та забезпечувати легку орієнтацію читача у структурі роботи. «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до набору по центру рядка. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів у тексті роботи друкують маленькими літерами

(крім першої великої) з абзацного відступу. В кінці заголовка ставиться крапка. Кожна структурна частина роботи (крім підрозділів, пунктів, підпунктів) починається з нової сторінки. До загального обсягу роботи не включаються додатки, список використаних джерел, а також таблиці та рисунки, що повністю займають сторінку, проте всі сторінки зазначених елементів підлягають наскрізній нумерації.

Стиль викладу. Текст викладається у безособовій формі. Не рекомендується використовувати займенники «я», «ми» та фрази на кшталт «на мою думку», «вважаємо», оскільки це створює враження колективного авторства. Найбільш прийнятними є нейтральні словесні конструкції: «представляється, що...», «автор роботи вважає, що...», «на думку автора (дослідника)...», «розроблений підхід дозволяє...», «даний висновок зроблено на підставі...». Слід дотримуватися наукової термінології, умовних скорочень та символів; уникати штампів, емоційно забарвлених або ненормативних висловів, слів побутового стилю. Текст має бути грамотно структурований, без тавтологій, граматичних, лексичних та синтаксичних помилок.

Оформлення посилань та цитування. Автор обов'язково посилається на джерела та авторів, матеріали яких використані, із зазначенням у квадратних дужках цифри, що відповідає нумерації у списку використаних джерел. При згадуванні прізвищ учених або практиків ініціали ставляться перед прізвищем (наприклад, В. М. Петров). Текст не слід перенавантажувати маркерами, курсивом, різними шрифтами чи жирним виділенням; він повинен залишатися одноманітним. У тексті не допускаються слова з переносом.

Титульний аркуш. Титульний аркуш курсової роботи оформлюється відповідно до встановленої форми (Додаток А) і є першим обов'язковим елементом роботи, що містить основні відомості про автора, тему дослідження, навчальний заклад і керівника.

Глосарій та умовні позначення. Якщо у роботі використовується специфічна термінологія, умовні позначення, маловідомі скорочення або нові символи, їх загальний перелік може бути поданий окремим списком після ЗМІСТУ за необхідності.

Мовне оформлення. При написанні курсової роботи студент повинен дотримуватися наукового стилю, який є одним із функціональних стилів української літературної мови. Його формування пов'язане з академічним етикетом і передбачає обґрунтоване викладення власних і запозичених думок з метою доведення наукової істини. Виклад має форму логічно послідовних роздумів і доведень. Науковий стиль характеризується використанням термінології, наукової фразеології, цитат і посилань, а також складних синтаксичних конструкцій. Текст повинен бути цілісним, зв'язним і смислово завершеним, із чітко вибудованими логічними зв'язками, які передаються через складні речення та спеціальні мовні засоби.

Важливим засобом вираження логічних зв'язків у науковому тексті є функціонально-синтаксичні елементи, які вказують на послідовність викладу

(«спочатку, передусім, насамперед, потім, по-перше, по-друге»), заперечення («проте, однак, у той час як, тим не менше»), причинно-наслідкові відносини («у зв'язку з цим, з огляду на це, завдяки цьому, внаслідок цього»), перехід до нової думки («розглянемо, зупинимось на, варто відзначити») та підсумок («отже, резюмуючи, підсумовуючи, слід сказати»). Логічні зв'язки підтримуються також займенниками, прикметниками, дієприкметниками та стійкими мовними сполученнями («як показав аналіз, на підставі отриманих даних, підсумовуючи сказане»). До характерних рис наукової мови належать значна кількість абстрактних іменників та віддієслівних іменників («дослідження, аналіз, вивчення»), відносних прикметників, які чітко визначають ознаки понять, а також прикметників у вищому та найвищому ступенях («найбільш, найменш»). Широко застосовуються дієслівні форми недоконаного виду минулого часу, зворотні дієслова та пасивні конструкції для підкреслення об'єкта дії та уникнення особових займенників («у статті розглядаються..., передбачено визначити...»). Вказівні займенники («цей, той, такий») конкретизують предмет і забезпечують логічну єдність тексту. Стилiстичні особливості наукового викладу забезпечують об'єктивність та достовірність подання матеріалу. Для цього застосовуються вставні слова та словосполучення, що позначають ступінь достовірності повідомлення («дійсно, насправді, можливо, ймовірно») та посилення на джерела інформації («за даними, на думку, за повідомленням»). Виклад ведеться від третьої особи або від першої особи множини, що відображає інтеграцію та колективність сучасної науки. Часте використання безособових конструкцій («досліджено, розглянуто, проаналізовано») дозволяє уникати суб'єктивних займенників, забезпечуючи нейтральність і формальність викладу.

Науковий текст має бути нейтральним, позбавленим емоційно-оцінної лексики, і ґрунтуватися на точності формулювань, логічності аргументації та підтвердженні висновків фактичними даними.

ЗМІСТ. ЗМІСТ відображає повну структуру роботи з зазначенням частин: вступ, розділи та підрозділи, висновки, список використаних джерел і додатки, із вказівкою сторінок, на яких починаються ці частини (Додаток В). Назви розділів і підрозділів повинні бути короткими, чіткими та відповідати завданням дослідження.

Текст *змісту* рівняють до лівого краю. Назви підпорядкованих рубрик друкують з відступом управо тим більшим, чим нижчий їхній ранг. Заголовок кожного наступного ступеня зміщують на три-п'ять знаків вправо відносно заголовка попереднього. У назвах рубрик слів не переносять, крапок у кінці не ставлять, текст багаторядкової назви рубрики рівняють до лівого краю. Невикористану під назву рубрики частину її останнього рядка заповнюють крапками аж до номера сторінки.

Кожен пункт *вступу* описується, починаючи з нового абзацу, але не нумерується й не оформлюється у вигляді заголовка. Вступ починається з постановки проблеми у загальному вигляді та її зв'язку з важливими науковими і практичними завданнями, включає аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор, а також огляд законодавства та

нормативно-правових актів. Вступ розкриває сучасний стан наукової проблеми, її значення, підстави та початкові дані для розробки теми. Він обґрунтовує необхідність проведення дослідження, визначає його мету, завдання та методологію, а також шляхи досягнення поставлених цілей (Додаток Г). Рекомендований обсяг вступу – 4-5 сторінок.

Ключові слова (актуальність роботи, тема, об'єкт, предмет, мета, гіпотеза, завдання, методи, база дослідження) слід виділяють жирним шрифтом. Усі складники вступу викладається з нового абзацу, без нумерації та оформлення як заголовок. Ключові слова, такі як актуальність роботи, тема, об'єкт, предмет, мета, завдання, методи, база дослідження, виділяють жирним шрифтом.

Кожен *розділ* починається з нової сторінки, відстань між заголовком і текстом, а також між підрозділами, становить один рядок. Після номера розділу, наприклад, «РОЗДІЛ 2», крапку не ставлять; з нового рядка друкують заголовок розділу. Нумерація підрозділів включає крапку: «2.3. Назва». Кожен розділ включає 2–4 підрозділи, кожен з яких висвітлює конкретні питання дослідження. Заголовки розділів і підрозділів виділяються жирним шрифтом.

Не допускається використання загальних назв на кшталт «Теоретична частина» або «Практична частина». Текст має чітко відображати, які твердження належать автору, а які запозичені; у випадку цитування обов'язково вказується джерело, а цитата логічно інтегрується в авторський текст.

Цитування оформлюється наступним чином:

Пряме цитування подається в лапках з посиланням на джерело і сторінку: [9, с.25].

Непряме цитування викладається власними словами з посиланням на джерело без сторінок: [5]; для кількох джерел: [5; 7; 10; 23]. При посиланні на конкретних авторів слід зазначати ініціали: «І. Д. Бех [5] досліджував...».

Другий розділ містить програму емпіричного дослідження, наприклад, «2.1. Організація емпіричного дослідження». Результати дослідження подаються у вигляді таблиць та рисунків безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації позначають «Рис.», таблиці – «Таблиця». Таблиці нумеруються окремо від рисунків, з урахуванням номера розділу («Таблиця 1.2», «Рис. 2.3»). Підписи до рисунків розміщують під ними, заголовки таблиць – над ними.

Якщо таблиця займає більше однієї сторінки, її ділять на частини: над першою частиною зазначають повну нумерацію та заголовок, над наступними – «Продовження табл. 2.1». Для посилань на таблиці і рисунки використовують скорочення: «див. табл. 1.2», «рис. 2.3».

Висновки оформлюються списком (цифрами, буквами, рисочками), нумерація відповідає завданням роботи.

Додатки мають свій заголовок, починаються з нової сторінки та позначаються великими літерами: «Додаток А». Назва додатка подається під словом «Додаток» посередині сторінки; основний текст може бути поділений

на підрозділи з нумерацією в межах додатка («А.2.», «В.3.1.»). Ілюстрації та таблиці в додатках нумеруються окремо («Рис. А.1.», «Таблиця В.2.»).

Список використаних джерел оформлюється за ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Джерела подаються в алфавітному порядку: спершу кирилицею (українська, російська), потім латиницею. Для колективних публікацій з понад трьома авторами використовують першу букву назви книги. Для статей із збірки включають лише використані статті або збірку цілком за потреби. Джерела з Інтернету супроводжуються автором і повною адресою сайту. Відсутність покликань вважається плагіатом; наявність – дотриманням наукової етики.

Обґрунтування актуальності теми. Актуальність дослідження характеризується розбіжністю між попитом на наукові ідеї та практичні рекомендації та пропозиціями, які можуть бути надані сучасною наукою і практикою. Обґрунтування актуальності полягає в поясненні, чому проблему потрібно вивчати саме зараз. При цьому важливо визначити основні суперечності між існуючим рівнем педагогічного знання та потребами розвитку теорії і практики, що можуть виникати як через відкриття нових фактів і взаємозв'язків, так і через потреби практики у виробленні нових теоретичних знань.

Необхідно уникати поверхового переліку авторів та їхніх публікацій. Аналіз літератури має показати, які аспекти проблеми залишилися недослідженими, а також виявити науковців із подібними підходами до вирішення питання, без включення діаметрально протилежних позицій. Для обґрунтування необхідності дослідження аналізуються педагогічна практика, існуючі методики навчання та виховання і виявляються їхні недоліки. У вступі коротко описується зв'язок обраного напрямку дослідження з навчальними планами закладу, освітньо-професійною програмою на якій навчається здобувач вищої освіти, галузевими та державними програмами, а також аналізується, як тема представлена у програмах і підручниках.

Огляд літератури окреслює основні етапи розвитку наукової педагогічної думки щодо проблеми дослідження. Він не повинен бути простим переліком джерел чи переказом змісту; перевага надається короткому критичному аналізу: що вже зроблено іншими авторами, що залишилося поза їх увагою, і яке місце в розв'язанні проблеми займає автор курсової роботи. У вступі зазвичай фіксуються лише автори робіт без детального цитування.

Завершується огляд вступу висновком щодо ступеня висвітлення обраної проблеми у науковій літературі та практиці. Закінчення обґрунтування актуальності можна оформити прикладними формулюваннями, наприклад: «Саме тому обрана проблематика дослідження є актуальною на даний момент»; «Власне, це й обрано основною проблемою даного дослідження, що визначає його актуальність як у загальнопсихологічному, так і у прикладному аспектах»; «Враховуючи цей факт, вважаємо актуальним і перспективним напрям роботи з теми...».

Таке завершення дозволяє чітко підкреслити наукову значущість теми, обґрунтувати її вибір та зв'язок із сучасними дослідженнями і практичними

потребами.

Особливості формулювання наукового апарату дослідження: *об'єкт і предмет дослідження*.

На наступному етапі визначають науковий апарат дослідження, що включає об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт дослідження – це частина психолого-педагогічної реальності, у межах якої виникає проблема та здійснюється науковий аналіз. Ним можуть бути процеси, явища або стани, що потребують вивчення. Об'єкт визначає сферу дослідження і відповідає на питання, що саме вивчається, тоді як предмет конкретизує його окремі аспекти (співвідношення «загальне – часткове»).

У педагогічних дослідженнях об'єктом найчастіше є освітній процес, зокрема навчання і виховання, діяльність учасників освітнього процесу, педагогічні взаємини, а також організація й управління навчальною та професійною підготовкою.

Предмет дослідження визначає певний аспект об'єкта, який дозволяє виділити сторони, властивості та функції, що підлягають дослідженню. Тобто предмет є більш вузькою і чітко окресленою складовою об'єкта, на яку спрямована безпосередня увага дослідження. У більшості випадків предмет дослідження співпадає з темою роботи і визначає фокус наукового аналізу. Визначаючи об'єкт, ми отримуємо відповідь на питання: «що розглядається?», тоді як предмет відповідає на питання: «які складові цього об'єкта потребують наукового пояснення та аналізу?». Предмет дослідження включає лише ті елементи, взаємозв'язки та відношення об'єкта, які підлягають вивченню у межах конкретного дослідження. У структурі предмета дослідження зазвичай виділяють: історію розвитку об'єкта та концепцій, що його пояснюють; суттєві властивості, характеристики та закономірності розвитку об'єкта, його структурно-компонентний склад; логічний апарат та методи, необхідні для формування предмета дослідження.

Мета дослідження відображає кінцевий результат, на досягнення якого спрямована наукова діяльність, вирішення проблеми та усунення виявлених недоліків. Вона являє собою обґрунтоване уявлення про загальні результати наукового пошуку і відображає загальний задум роботи. Мета повинна формулюватися чітко та лаконічно, зазвичай тісно переплітається з назвою роботи і визначає коло питань, що розглядаються у дослідженні.

НЕ РЕКОМЕНДУЄТЬСЯ формулювати мету за допомогою абстрактних слів на кшталт «Дослідження...», «Вивчення...», оскільки вони акцентують на способі досягнення, а не на самому результаті. Натомість доречно використовувати дієслова: «дослідити...», «проаналізувати...», «обґрунтувати новий підхід...», «уточнити порядок...», «конкретизувати положення про...», «аргументувати необхідність...» та інші, що точно передають спрямованість дослідницької діяльності.

Отже, мета відображає обґрунтоване уявлення про кінцеві або проміжні результати пошуку. Під час її формулювання дослідник визначає, який результат він прагне отримати. Важливим етапом є конкретизація загальної

мети у систему дослідницьких завдань, що окреслюють конкретні кроки для досягнення поставленої мети.

Завдання дослідження являють собою логічні етапи, кроки або ланки, які необхідно виконати для реалізації мети. Завдання дослідження спрямовані на поетапне досягнення поставленої мети. Серед усього комплексу дослідницьких завдань, які необхідно розв'язати в процесі наукового пошуку, доцільно виокремлювати три–п'ять основних, що систематизуються у кілька взаємопов'язаних груп відповідно до логіки дослідження:

1. *Історико-діагностична група* – включає вивчення історії та сучасного стану проблеми, уточнення понять, загальнонаукових і психолого-педагогічних засад дослідження;

2. *Теоретико-моделююча група* – спрямована на розкриття структури та сутності досліджуваного предмета, аналіз факторів його перетворення, функцій та способів розвитку;

3. *Практично-перетворювальна група* – пов'язана з конструюванням і реалізацією дослідно-експериментальної частини, розробкою та впровадженням методів, прийомів і засобів раціональної організації педагогічного процесу, а також визначенням умов і способів реалізації конкретних нововведень та практичних рекомендацій.

Формулювання завдань потребує особливої ретельності, оскільки опис шляхів їх розв'язання становить зміст відповідних розділів курсової роботи. Крім того, назви розділів, як правило, відображають поставлені завдання, а отримані результати та відповіді на них узагальнюються у висновках дослідження. Коректно сформульовані завдання визначають логіку та «маршрут» наукового пошуку, уточнюють послідовність дослідницьких дій і забезпечують цілісність процесу розв'язання наукової проблеми. Якщо мета окреслює очікуваний результат дослідження, то завдання конкретизують, які саме дії необхідно здійснити для її досягнення.

Зазвичай перелік завдань розпочинають усталеними формулюваннями на кшталт: «Мета й гіпотеза дослідження зумовили необхідність розв'язання таких завдань», «Відповідно до мети та гіпотези дослідження були поставлені такі завдання» або «Досягнення мети дослідження передбачало розв'язання таких завдань», що відповідає вимогам наукового стилю викладу.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ: *Формулювання завдань дослідження, а відповідно й побудова його теоретичної частини, здійснюється за принципом поступової конкретизації – від більш широкого поняття, яким виступає об'єкт дослідження, до більш вузького, чітко окресленого предмета дослідження. Такий підхід забезпечує логічну послідовність наукового аналізу, системність викладу матеріалу та узгодженість між методологічними засадами дослідження і його змістовим наповненням.*

На завершальному етапі наукового дослідження особливо важливо чітко й аргументовано визначити, яке саме нове педагогічне знання було

отримано, а також окреслити його значення для теорії та практики освіти. Це передбачає встановлення наукової новизни, теоретичної та практичної значущості результатів дослідження, а також коректне формулювання положень, що виносяться на захист. Кожне педагогічне дослідження має забезпечувати певний приріст наукових знань і практичних напрацювань, який повинен бути логічно обґрунтованим за змістом і доступним за формою викладу.

Наукова новизна є важливою характеристикою дослідження та безпосередньо пов'язана з його результатами. Її остаточна оцінка можлива лише після завершення роботи. Водночас орієнтація на отримання нового знання визначає весь процес дослідження, починаючи з обґрунтування теми та формулювання предмета. Уже на цих етапах необхідно окреслити, які саме аспекти педагогічної реальності потребують нового осмислення.

Обґрунтування новизни ґрунтується на аналізі наукових джерел, критичному огляді літератури та узагальненні передового досвіду. Це дозволяє визначити рівень розробленості проблеми та обґрунтувати авторські положення. Новизна часто полягає не у створенні абсолютно нових елементів, а в їх оригінальному поєднанні, переосмисленні або структурному оновленні відповідно до сучасних завдань освіти.

Результати дослідження можуть уточнювати, доповнювати або розвивати існуючі теоретичні положення, удосконалювати методики навчання й виховання та поглиблювати розуміння педагогічних закономірностей. Таким чином, наукова новизна і практична значущість є взаємопов'язаними та визначають цінність роботи.

Рівні новизни відображають ступінь оновлення знань:

1. *Рівень конкретизації* – уточнення або деталізація вже відомих положень без зміни їх концептуальних основ.
2. *Рівень доповнення* – розширення наявних знань шляхом висвітлення нових аспектів проблеми.
3. *Рівень перетворення* – формування принципово нових ідей, підходів або концепцій, що суттєво оновлюють наукові уявлення.

Наукова новизна може виявлятися як у теоретичних положеннях, так і в практичних рекомендаціях, які раніше не були відомі та не зафіксовані в педагогічній науці й освітній практиці. Відповідно розрізняють *теоретичну* та *практичну новизну* результатів дослідження. Теоретичну новизну можуть мати запропонована дослідником наукова концепція, виявлені закономірності освітнього процесу, уточнений або обґрунтований понятійно-категоріальний апарат тощо. Практична новизна виявляється в розробленні й обґрунтуванні нових дидактичних або методичних систем, педагогічних технологій, рекомендацій, засобів, вимог і пропозицій, спрямованих на вдосконалення освітньої діяльності.

Практична значущість дослідження визначається впливом його результатів на освітній процес і педагогічну практику. Вона полягає у можливості застосування отриманих результатів для розв'язання конкретних проблем навчання, виховання та організації освітньої діяльності. До

практичних результатів належать розроблені або вдосконалені методики, навчальні програми, посібники, педагогічні технології, методичні рекомендації та дидактичні засоби. Визначаючи практичне значення, необхідно окреслити сфери, умови й мету їх застосування, форми впровадження та очікуваний ефект, що може проявлятися у підвищенні якості освіти й рівня сформованості компетентностей здобувачів освіти. Опис практичної значущості має бути конкретним, обґрунтованим і об'єктивним, із зазначенням можливих напрямів використання результатів без перебільшення їх ефективності.

Вимоги до оформлення основної частини. Основна частина курсової роботи має відповідати науково-методичним вимогам і становить ядро дослідження, у якому послідовно та системно розкривається зміст обраної теми. Вона структурується на окремі розділи, кожен з яких спрямований на розв'язання визначених завдань дослідження та логічно пов'язаний із загальною концепцією роботи.

Основна частина курсової роботи з педагогіки структурно складається з кількох розділів (переважно двох), кожен з яких поділяється на логічно взаємопов'язані підрозділи. Назви розділів і підрозділів мають відповідати змісту дослідження, відображати теоретичний і практичний аспекти обраної теми, бути лаконічними, змістовними та науково коректними, чітко окреслюючи провідну ідею викладеного матеріалу.

У кожному розділі має бути забезпечена смислова завершеність викладу, чітко окреслена провідна ідея, а також сформульовані основні положення (тези), що підтверджуються посиланнями на нормативно-правові документи, наукові погляди вітчизняних і зарубіжних учених, статистичні матеріали, результати анкетування, аналітичні дані та узагальнення практичного педагогічного досвіду. Усі думки й аргументи повинні бути логічно взаємопов'язані, а текст у цілому – підпорядкований одній провідній ідеї дослідження.

Виклад матеріалу має бути послідовним і доказовим: кожний висновок повинен логічно випливати з попереднього, а кожен наступний аргумент – доповнювати й підкріплювати попередній. Порушення цієї логіки призводить до втрати цілісності та наукової узгодженості тексту.

Після завершення кожного розділу обов'язково подаються узагальнення у формі висновків. При цьому слід ураховувати, що висновки до розділів не повинні мати реферативного характеру або зводитися до простого переліку виконаних дій; вони мають відображати результати аналізу, теоретичні узагальнення та проміжні наукові підсумки. Після завершення всієї роботи формулюються загальні висновки, які синтезують основні результати дослідження в цілому.

Кожен розділ курсової роботи починається з нової сторінки та за потреби поділяється на підрозділи, пункти і підпункти. Нумерація здійснюється арабськими цифрами за ієрархічним принципом (розділ – підрозділ – пункт – підпункт). Підрозділи, пункти та підпункти подаються в межах розділу без початку з нової сторінки. Їхні назви виділяються жирним

шрифтом, після них ставиться крапка, і текст продовжується в тому ж рядку. Між структурними елементами дотримується інтервал 1,5 рядка.

Перший (теоретичний) розділ курсової роботи.

Перший розділ курсової роботи має теоретичний характер і спрямований на ґрунтовний науковий аналіз проблеми, що є предметом дослідження. У цьому розділі здійснюється систематизація та узагальнення наукових підходів до обраної теми, що створює теоретичне підґрунтя для подальшого емпіричного й практичного аналізу.

У межах першого розділу розкривається історія становлення та розвитку досліджуваного питання, уточнюється зміст і сутність ключових понять, а також обґрунтовується роль і значення обраного об'єкта дослідження в сучасних умовах. Визначається місце предмета дослідження у структурі відповідної педагогічної або соціально-освітньої системи, складовим елементом якої він є, здійснюється класифікація й уточнення основних наукових понять і категорій.

Перший розділ, як правило, присвячений теоретичному обґрунтуванню досліджуваної педагогічної проблеми, а його назва має адекватно відображати її сутність. У межах огляду наукових джерел доцільно стисло визначити основні етапи розвитку педагогічної думки з окресленої проблематики, здійснити аналітико-критичний аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених, виявити дискусійні положення та аспекти, що залишаються недостатньо дослідженими. Теоретичний огляд доцільно завершувати узагальнювальним резюме, у якому обґрунтовується актуальність і необхідність подальших досліджень у зазначеному напрямі, з урахуванням сучасних освітніх викликів і трансформацій.

У теоретичному розділі курсових робіт з історії педагогіки особлива увага зосереджується на висвітленні історико-педагогічного аспекту проблеми та її філософсько-методологічних засад. Залежно від теми аналізуються концептуальні погляди одного або кількох представників класичної педагогічної думки на основі першоджерел, архівних матеріалів і наукових інтерпретацій. У процесі роботи з джерелами студенти здійснюють аналітичне осмислення матеріалу, узагальнюють і систематизують ідеї, формулюють власні судження, доречно використовують цитування ключових положень.

Важливим завданням теоретичного розділу є встановлення ступеня розробленості проблеми в педагогічній науці, що досягається шляхом огляду та критичного аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, а також висвітлення основних етапів еволюції наукової думки з обраної проблематики. У цьому контексті подається стислий, але змістовний аналіз праць попередників із виокремленням аспектів, які залишаються недостатньо вивченими або потребують подальшого дослідження.

Окрему увагу приділяють аналізу чинних програм і підручників із відповідної тематики, з обґрунтуванням їх переваг і недоліків та визначенням необхідності їх удосконалення. Також аналізується практика застосування певної системи, підходу чи методу на прикладі конкретних освітніх закладів.

На основі узагальнення отриманих даних формуються власні висновки й пропозиції щодо форм і шляхів удосконалення досліджуваного явища з урахуванням позитивного досвіду педагогів інших регіонів або країн.

Орієнтовний обсяг першого (теоретичного) розділу курсової роботи становить 10–12 сторінок друкованого тексту.

Другий розділ основної частини.

Він має практично-орієнтований характер і присвячується аналізу та узагальненню результатів власного педагогічного дослідження. У ньому відображається практична перевірка теоретичних положень, сформульованих у попередньому розділі, а також обґрунтовується ефективність запропонованих підходів, методів або педагогічних умов.

Важливою складовою другого розділу є детальний опис організації та проведення всіх етапів експерименту або педагогічного дослідження (спостереження, констатувального, формувального та контрольного етапів, за наявності), із чітким визначенням мети, завдань, методів, умов і вибірки дослідження. Такий опис має забезпечувати відтворюваність експерименту та наукову достовірність отриманих результатів.

Другий розділ курсової роботи переважно спрямований на емпіричну перевірку теоретичних положень, сформульованих у першому розділі. У ньому студент має продемонструвати власний внесок у розробку проблеми, зіставити отримані результати з позиціями інших науковців і педагогів-практиків. У розділі обґрунтовується вибір напряму емпіричного дослідження, подається його програма, визначається загальна методика та конкретні методи розв'язання поставлених завдань. Обов'язково зазначаються умови, місце й терміни проведення дослідження, характеристика вибірки та дослідницького матеріалу.

У другому розділі подаються результати емпіричного дослідження, представлені у вигляді кількісно оброблених і якісно проаналізованих даних спостережень, анкетування, бесід, тестування тощо. Значна увага приділяється аналізу та узагальненню передового педагогічного досвіду з проблеми дослідження, зокрема в контексті впровадження сучасних освітніх технологій, компетентнісного підходу та інноваційних педагогічних практик.

Студентам денної форми навчання рекомендовано використовувати емпіричні матеріали, зібрані під час проходження педагогічної практики, тоді як студентам заочної форми доцільно спиратися на власний професійний досвід і практичні напрацювання. Аналіз отриманих результатів бажано здійснювати із застосуванням методів математичної статистики, адекватних меті та завданням дослідження. У разі неможливості статистичного опрацювання застосовується ґрунтовний якісний аналіз даних.

У курсових роботах з історії педагогіки обидва розділи можуть мати теоретичний характер. За наявності емпіричної складової вона може полягати у вивченні стану реалізації певної історико-педагогічної проблеми в сучасній освітній практиці, що дозволяє поєднати історичний аналіз із актуальними тенденціями розвитку освіти.

Експериментальне дослідження умовно поділяється на кілька

взаємопов'язаних етапів, на кожному з яких реалізується визначений комплекс дослідницьких дій і завдань. Така поетапність забезпечує системність, послідовність і логічну завершеність експериментальної роботи.

Перший, підготовчий (теоретико-аналітичний та констатувально-пошуковий) етап дослідження.

Перший етап експериментального дослідження має підготовчий характер і включає теоретико-аналітичну та констатувальну складові. На цьому етапі створюються необхідні науково-методичні умови для проведення експерименту та забезпечується обґрунтованість подальших дій. Здійснюється аналіз наукових джерел з проблеми дослідження з метою виявлення недостатньо розроблених аспектів. Паралельно уточнюються мета і завдання роботи, аналізується практичний стан вирішення проблеми в освітніх закладах. Основні завдання етапу передбачають відбір експериментальних об'єктів і визначення тривалості дослідження, а також вибір методик для діагностики початкового стану, проведення анкетування, інтерв'ювання, експертної оцінки та самооцінки. За потреби методики апробуються на невеликій вибірці та коригуються. Завершальним кроком є визначення критеріїв і показників, за якими оцінюються зміни досліджуваного об'єкта під впливом педагогічних впливів.

Вивчення педагогічного досвіду є важливим етапом науково-педагогічного дослідження, оскільки забезпечує теоретичне підґрунтя для обґрунтування авторських підходів і розроблення методичних рекомендацій. У процесі аналізу педагогічної практики застосовується комплекс взаємопов'язаних методів, що дають змогу отримати об'єктивну інформацію про особливості організації освітнього процесу. Важливе місце посідає безпосереднє спостереження за діяльністю педагогів. Ефективність цього методу залежить від чітко сформульованої мети, розробленого плану та визначених критеріїв фіксації результатів. Отримані дані потребують подальшого аналізу, узагальнення та інтерпретації з урахуванням завдань дослідження.

Одним із основних методів є аналіз наукових джерел: матеріалів науково-практичних конференцій, статей у фахових виданнях, методичних розробок тощо. Під час опрацювання літератури доцільно здійснювати систематичні записи та фіксувати авторство і специфіку досвіду, чітко визначаючи його особливості та результати впровадження в освітню практику. Це дозволяє уникнути поверхового опису та забезпечує аргументованість висновків.

Також застосовується вивчення освітнього процесу в конкретному закладі освіти через аналіз документації, анкетування, бесіди, інтерв'ювання та інші методи збору інформації. Комплексне використання зазначених підходів забезпечує всебічність оцінювання педагогічного досвіду та підвищує достовірність отриманих результатів.

Другий етап експериментального дослідження. Охоплює констатувальний, формувальний та контрольний експеримент і має на меті перевірку теоретичних положень на практиці, оцінку ефективності

педагогічних впливів та формулювання науково обґрунтованих рекомендацій.

1. *Констатувальний експеримент* спрямований на вивчення початкового стану проблеми та проведення зрізу вихідного рівня досліджуваного явища або процесу. На цьому етапі збираються попередні дані про стан об'єкта дослідження шляхом застосування різних методів: спостереження, анкетування, тестування тощо. На констатувальному етапі визначаються мета дослідження, а також незалежні й залежні змінні. Незалежна змінна розглядається як чинник педагогічного впливу (методи, умови, засоби навчання тощо), тоді як залежна змінна відображає результати цього впливу (рівень знань, сформованість умінь, ефективність навчальної діяльності). На основі аналізу наукової літератури та педагогічного досвіду розробляється методика експерименту. На цьому ж етапі формуються контрольні та експериментальні групи з приблизно однаковим початковим рівнем досліджуваного показника.

2. *Формувальний експеримент*. Метою формувального етапу є цілеспрямований педагогічний вплив на особистість досліджуваних або на групу учасників експерименту шляхом застосування нового педагогічного фактору. На цьому етапі виділяються *експериментальна (ЕГ)* та *контрольна (КГ)* групи (класи), які повинні бути співставними за кількістю учнів, віком, рівнем поточної успішності та професійною підготовкою вчителя.

Формувальний етап передбачає впровадження розробленої методики в експериментальних групах та реалізацію запланованих педагогічних впливів. Контрольна група навчається за традиційною навчальною програмою, тоді як експериментальна – за спеціально розробленою програмою, що включає запропоновані автором методи або технології навчання. У першому констатувальному зрізі результати контрольної групи за досліджуваними параметрами мають переважати над показниками експериментальної групи. Після проведення формувального експерименту очікується протилежна тенденція – показники експериментальної групи стають вищими. Така динаміка слугує доказом ефективності застосованого педагогічного впливу та підтверджує висунуту гіпотезу.

Отже, на формувальному етапі впроваджується певна система завдань і заходів, які становлять експериментальний фактор, спрямований на перевірку завдань та оцінку результативності запропонованих методів навчання й виховання.

3. *Контрольний та підсумковий етапи експериментального дослідження*. Контрольний етап має на меті визначити ефективність проведеної формувальної роботи та здійснити підсумковий контроль рівня знань, умінь і навичок досліджуваних. На цьому етапі: фіксуються зміни, що відбулися під впливом формувального експерименту, або встановлюється їх відсутність; порівнюється вплив різних педагогічних факторів на результати у експериментальних та контрольних групах; проводиться детальний опис і обробка результатів експерименту, які порівнюються з даними, отриманими на констатувальному етапі; формулюються узагальнюючі висновки. Цей етап

дозволяє оцінити ефективність запропонованих педагогічних заходів, розробити контрольні завдання та подати результати у вигляді таблиць, діаграм або графіків для наочності.

На контрольному етапі здійснюється порівняльний аналіз результатів у контрольних і експериментальних групах з метою визначення ефективності запропонованих змін.

Орієнтовний обсяг другого розділу – 10 – 15 сторінок.

Висновки до розділів курсової роботи є обов'язковим структурним елементом, що забезпечує логічну завершеність кожного розділу та відображає результати опрацювання відповідного змістового блоку. Їх написання має низку характерних особливостей.

Висновки до розділів повинні, безпосередньо, впливати зі змісту конкретного розділу, а не з роботи в цілому. У них узагальнюються основні положення, ідеї, теоретичні підходи або результати аналізу, розглянуті саме в цьому розділі. Недоцільно вводити нові факти, поняття чи аргументи, які не були попередньо висвітлені. Вони мають узагальнювальний характер, не повторюють текст підрозділів дослівно, а стисло формулюють ключові результати, тенденції, закономірності, висновки автора щодо опрацьованої проблеми. Основна мета – показати, до яких теоретичних або практичних висновків привів аналіз матеріалу.

Обсяг висновків до розділу, як правило, невеликий – від одного абзацу до 0,5–1 сторінки тексту. Вони можуть подаватися суцільним текстом або у вигляді кількох логічно пов'язаних абзаців без нумерації.

Оформлення загальних висновків. Висновок курсової роботи має обсяг до 3 сторінок і слугує підсумковим узагальненням наукових і практичних результатів, отриманих у ході дослідження. Він повинен містити чітке формулювання розв'язаної проблеми (завдання), обґрунтування шляхів її вирішення, а також оцінку значущості результатів для науки та практики. По суті, висновок є синтезованим підсумком всієї роботи, який поєднує критичний аналіз отриманих даних із новими, перспективними думками та рекомендаціями щодо подальшого розвитку теми (Додаток Г).

При викладі результатів рекомендується використовувати одну з таких схем: короткий виклад проблеми та її рішення з зазначенням міри новизни такого рішення; виклад результату з вказівкою міри його новизни та стислий виклад проблеми, на розв'язання якої спрямовано результат; стислий виклад усіх проблем та всіх результатів із зазначенням міри їх новизни.

Для опису результатів доцільно використовувати такі формулювання: «класифіковано...», «конкретизовано...», «допрацьовано...», «уточнено...», «визначено...», «встановлено...», «обґрунтовано (аргументовано)...». Для вказівки наукової та практичної новизни доцільно застосовувати слова та вислови: «вперше...», «отримало подальший розвиток...», «удосконалено...». Водночас слід уникати загальних і реферативних формулювань на кшталт «був проведений аналіз...», «вивчено...», «зроблений порівняльний аналіз...» тощо.

У висновку формулюються конкретні наукові та практичні

рекомендації щодо використання отриманих результатів, визначаються їхні перспективи для подальшого розвитку педагогічної теорії та практики. Завершується розділ обґрунтуванням напрямів подальших досліджень, що спрямовані на вдосконалення і розширення наукових знань у межах обраної проблематики.

Вимоги до оформлення списку використаної літератури. У курсових та наукових роботах найбільш поширеним методом організації бібліографічних описів є розташування їх за алфавітом. При цьому враховуються особливості мови та графіки джерел. Одномовні записи розташовуються за алфавітом відповідної мови. Двомовні або багатомовні джерела з кириличною графікою (наприклад, українською та російською) групуються за зведеним кириличним алфавітом. Двомовні або багатомовні джерела з латинською графікою розташовуються за латинським алфавітом (Додаток Д, Додаток Е).

Якщо у списку літератури містяться джерела різною графікою (кириличною та латинською), формують два окремі алфавітні блоки: спершу – джерела кириличною графікою, після цього – латинською.

Перелік джерел, на які є посилання в основній частині роботи, наводиться наприкінці тексту, починаючи з нової сторінки.

Бібліографічний опис джерел складається відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Джерела оформлюються у повній відповідності до стандарту без скорочень, якщо вони не є загальноприйнятими.

Список використаних джерел формується в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або за заголовками, якщо автори відсутні.

У списках літератури не використовуються лапки та скорочення типу «р.» (рік), за винятком випадків, коли вони є складовою частиною назви статті чи книги.

При наборі списку літератури необхідно дотримуватися принципів комп'ютерного набору, щоб уникнути небажаних переносів та спотворення тексту. Зокрема, не слід ставити пропуски між ініціалами та прізвищем автора.

При оформленні списку рекомендовано застосовувати загальноприйняті скорочення, зокрема: С., с. – сторінка, сторінки, Т., т. – том, Кн. – книга, Ч. – частина, вип. – випуск за ред. – за редакцією

Ці правила забезпечують уніфікованість та наукову точність оформлення списку джерел, підвищують його читабельність та відповідність вимогам академічного стилю.

Під час написання курсової роботи автор зобов'язаний надавати посилання на джерела, матеріали або окремі результати, використані у тексті. Рекомендується посилатися на останні видання публікацій, щоб забезпечити актуальність інформації.

Об'єктами бібліографічного посилання можуть бути всі види опублікованих та неопублікованих документів, а також їх окремі складові, представлені на будь-яких носіях інформації, включно з ресурсами в

телекомунікаційних мережах.

У разі використання відомостей, матеріалів з монографій, оглядових статей та інших джерел великого обсягу, у посиланні необхідно точно зазначати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул або інших частин джерела, на які робиться посилання. Це забезпечує точність цитування та дозволяє читачеві швидко знаходити конкретну інформацію в первинному джерелі.

Посилання на джерела в тексті оформлюються порядковим номером, що відповідає їхньому розташуванню у переліку використаної літератури. Номер виділяється двома квадратними дужками, наприклад: [[5]]. Якщо необхідно послатися на окрему сторінку джерела, посилання оформлюється у форматі: [номер джерела, с. номер сторінки]. Наприклад: [13, с. 142], де 13 – номер джерела у списку літератури, а 142 – сторінка, на якій міститься цитований матеріал. Таке оформлення дозволяє забезпечити точність, наукову коректність та зручність навігації у використаних джерелах.

Наприклад:

Цитата в тексті: «...незважаючи на зростання ролі цифрових технологій у освітньому процесі, провідне значення в діяльності вчителя трудового навчання зберігають практична спрямованість навчання, особистісна взаємодія з учнями та формування в них культури праці й технологічного мислення» [7, с. 46].

Відповідний опис у переліку посилань має бути таким:

1. Kurok V., Tkachenko N. Future English Teachers' Professional Image Forming. *Postmodern openings*. 2020. Vol. 11, Issue 3. P. 95-114. DOI: 10.18662/po/11.3/201

При повторному посиланні на те ж джерело в тексті роботи вказується раніше присвоєний номер і номер іншої сторінки.

Або

Н. Волкова, С. Сисоєва та О. Савченко у своїх працях зазначають, що інтерактивні методи навчання доцільно систематизувати за формами організації навчальної діяльності учнів, виокремлюючи групові, фронтальні, ігрові та дискусійні методи як найбільш ефективні у сучасному освітньому процесі [6; 13; 18]. – знак «крапка з комою» між цифрами вказує на порядковий номер цих авторів у списку використаних джерел.

Вимоги до оформлення додатків. Додатки включають матеріали, які доповнюють основний текст курсової роботи, але не є його безпосередньою частиною. До них можуть належати: схеми, таблиці, графіки, діаграми, малюнки, креслення, словники, розробки, а також інші допоміжні матеріали (Додаток І).

Додатки розміщуються після списку використаної літератури, однак можуть бути представлені окремо у вигляді альбомів, зошитів чи папок.

Кожен додаток включається у загальну нумерацію сторінок курсової роботи та починається з нової сторінки. Назва «Додаток» розміщується у верхньому правому кутку сторінки, а самі додатки нумеруються великими літерами алфавіту (А, Б, В тощо).

Таке оформлення забезпечує логічну структуру роботи, зручність використання додаткових матеріалів та їх чітке відокремлення від основного тексту.

Увага!

Слід пам'ятати, що для системи буквеної рубрикації літери І(і), Є(є), З(з), І(і), Ї(ї), Й(й), О(о), Ч(ч) та Ї(ї)

не використовують

Назва додатку розташовується посередині сторінки нижче, виконуючи функцію змістового заголовка.

У тексті курсової роботи посилання на відповідний додаток оформлюється у круглих дужках, наприклад: (Додаток А).

Обсяг, форма та зміст додатків, а також доцільність їх використання узгоджуються з керівником роботи. Водночас важливо, щоб матеріали додатків були оформлені естетично та професійно, що дозволяє їх безпосередньо використовувати у освітньому процесі, наприклад: (Додаток Д).

Таке оформлення забезпечує зручність навігації, наукову чіткість та можливість практичного застосування додаткових матеріалів.

Загальні правила нумерації. Нумерацію сторінок роботи подають арабськими цифрами у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці за порядком від титульного аркуша до останньої сторінки. Першою сторінкою науково-дослідної роботи є титульний аркуш, але на ньому цифру 1 не ставлять, другою вважається сторінка, що містить зміст, на ній цифру 2 не ставлять, на наступній сторінці проставляють 3 і далі згідно з порядковим номером.

Заголовки структурних частин науково-дослідної роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують з абзацного відступу маленькими літерами (крім першої великої). Крапку в кінці заголовка не ставлять; якщо заголовок складається із декількох речень, то їх розділяють крапкою. Між заголовками структурних частин і текстом пропускають один рядок.

Кожну структурну частину науково-дослідної роботи потрібно починати з нової сторінки.

До загального обсягу науково-дослідної роботи не належать додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, що займають усю площу сторінки. Усі сторінки зазначених елементів роботи підлягають наскрізній нумерації.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків (малюнків), таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака № (номер). Такі структурні елементи науково-дослідної роботи, як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера. Кожен підрозділ нумерують у межах певного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і

порядкового номера підрозділу, між якими ставиться крапка. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «3.2.» (другий підрозділ третього розділу). Далі в тому ж рядку наводять заголовок підрозділу.

Нумерація таблиць. Цифрові дані, як правило, оформлюють у вигляді таблиць. Таблиці нумерують послідовно (за винятком тих, що подані в додатках) у межах кожного розділу. У правому верхньому куті над заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» і зазначають її номер. Він повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). За умови перенесення частини таблиці на іншу сторінку пишуть слова «Продовж. табл.» і вказують її номер, наприклад: «Продовж. табл. 1.2». Назву таблиці не повторюють.

Заголовок кожної таблиці розміщують над нею і друкують симетрично до тексту. Слово «Таблиця» і назву починають з великої літери, назву виділяють жирним шрифтом. Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті, причому так, щоб її можна було читати без повороту науково-дослідної роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Заголовки граф у таблиці потрібно починати з великої літери, підзаголовки – з малої, якщо вони є продовженням заголовків, і з великих, якщо вони є окремими реченнями. Допускається у графах таблиць замість

одного слова, що повторюється, ставити лапки. Якщо ж повторюється декілька слів, то під час першого повторення його заміняють словами «Те ж», а далі – лапки. Якщо графа не заповнюється, то в ній ставиться прочерк. Не можна ставити лапки замість цифр, марок, знаків, математичних та хімічних символів.

Наприклад:

Таблиця 4.2

Порівняльна таблиця отриманих результатів

Критерій	Кількість учнів до впровадження	Кількість учнів після впровадження
Висока мотивація до навчання	6	15
Ініціативність на уроці	5	14

У разі перенесення таблиці на наступну сторінку слово «Таблиця» та її номер вказуються лише над першою частиною таблиці у правому верхньому куті. Над усіма подальшими частинами таблиці на інших сторінках зазначається напис «Продовж. табл.» із зазначенням номера таблиці. Наприклад: «Продовж. табл. 2.2».

Таке оформлення забезпечує логічну цілісність таблиці та полегшує її сприйняття читачем.

Продовження табл. 4.2

1	2	3
Рівень самостійності	7	16
Засвоєння нового матеріалу	9	17

Розміщення та нумерація ілюстрацій. Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки) та таблиці необхідно розміщувати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше. Якщо вони займають окремі сторінки, ці сторінки включаються у загальну нумерацію курсової роботи. Для об'єктів, розмір яких перевищує формат А4, їх розглядають як одну сторінку і розміщують у відповідному місці після згадування у тексті або в додатках.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки) і таблиці необхідно подавати в науково-дослідній роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або відразу ж на наступній сторінці. Усі ілюстрації позначають словом «Рис.» («Мал.») і нумерують послідовно в межах кожного розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Їх номер складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставлять крапку.

Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назву і пояснювальні тексти розміщують послідовно під ілюстрацією.

Підпис під ілюстрацією має такі основні елементи:

- найменування графічного зображення, що позначається скороченим словом «Рис.» («Мал.»);
- порядковий номер ілюстрації, який вказують без знака номера (№) арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації з гранично стислою характеристикою зображеного.

Основними видами ілюстрацій у науково-дослідних роботах є: креслення, технічний рисунок, фотографія, схема, діаграма і графік.

Наприклад:

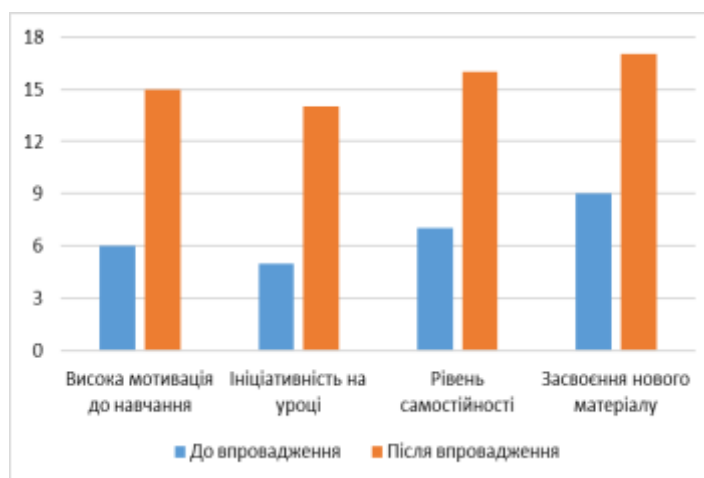

Рисунок 2.1. – Динаміка результатів анкетування до та після

Нумерація формул та рівнянь. Формули та рівняння підлягають нумерації лише у випадках, коли на них робляться посилання у тексті роботи. Нумерація здійснюється арабськими цифрами в межах конкретного розділу. При цьому номер складається з номера розділу та порядкового номера формули, розділених крапкою. Номер формули або рівняння розташовується у круглих дужках у правому полі сторінки, на рівні нижнього рядка формули, наприклад: (3.1) – перша формула третього розділу.

Розташування формул на сторінці. Формули та рівняння розміщуються по центру сторінки безпосередньо після тексту, у якому вони вперше згадані. Якщо формула не поміщається в один рядок, її номер переносять на наступний рядок під формулою. У випадку перенесення формули на кілька рядків номер ставиться на рівні останнього рядка. Формули, що розташовані у рамці, нумеруються зовні рамки з правого боку напроти основного рядка формули. Формули-дроби нумеруються на рівні основної горизонтальної риски.

Якщо у роботі є більше однієї формули, то їх нумерують у межах розділу. Нумери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад, 2.2 (друга формула другого розділу). Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів подають безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони подані у формулі, причому кожен символ і числовий коефіцієнт з нового рядка.

Рівняння та формули відділяються від тексту вільними рядками. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, то дозволяється його перенесення після знаків рівності (=), плюс (+), мінус (–), множення ($\times$), ділення ($:$).

У процесі написання науково-дослідної роботи потрібно посилається на авторів та джерела, з яких запозичена інформація, точно зазначаючи номери сторінок.

Формула як елемент речення. Формула розглядається як рівноправний елемент речення, тому розділові знаки перед формулою або після неї ставляться згідно з правилами пунктуації.

Двокрапка перед формулою використовується лише у випадках, передбачених пунктуаційними нормами:

- а) перед формулою розташоване узагальнювальне слово;
- б) конструкція тексту перед формулою вимагає її використання.

Якщо формули йдуть послідовно без тексту між ними, можливе застосування коми або крапки з комою, які розташовуються безпосередньо після формули до її номера.

Пояснення символів та коефіцієнтів. Значення всіх символів та числових коефіцієнтів, що входять до складу формули або рівняння, подаються під формулою у порядку їх появи. Пояснення кожного символу або коефіцієнта може починатися з нового рядка. Перший рядок пояснення починається з абзацу словом «де» без двокрапки.

Таке оформлення забезпечує наукову точність, зручність посилання на

формули, однозначність тлумачення символів та відповідність вимогам академічного стилю викладу.

Наприклад:

$$\Pi_{\max} = 100/d, \Pi_{\max} = l/d \quad (2.1)$$

де, d – діаметр прядива;

l – довжина.

Чек-лист до Розділу 4

Під час виконання дослідження я:

- ☐ дотримувався плану дослідження;
- ☐ коректно здійснив збір даних;
- ☐ використав сучасні цифрові сервіси;
- ☐ зафіксував усі результати;
- ☐ систематизував отримані матеріали;
- ☐ виконав первинний аналіз;
- ☐ зробив попередні висновки.

Емпіричний матеріал підготовлено до аналізу.

5. ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

На закритому засіданні комісія обговорює якість виконання курсової роботи та результати її захисту. Більшістю голосів виносить рішення про отриманий бал, враховуючи також зміст рецензії наукового керівника та результати перевірки наукового дослідження на наявність текстових запозичень.

Оцінювання курсової роботи здійснюється відповідно до положення «Про контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка».

Результати захисту в той же день оголошуються здобувачам освіти і заносяться у відомість обліку успішності та індивідуальний навчальний план студента.

Якщо за результатами захисту здобувач освіти отримує підсумковий бал «FX», «F» за шкалою ECTS, то курсова робота повертається на доопрацювання. Ліквідація академічної заборгованості здійснюється шляхом повторного захисту у термін, визначений у графіку перескладань, затвердженому деканом факультету/директором навчально-наукового інституту.

Результати виконання та захисту курсових робіт обговорюються на засіданні кафедри та засіданні вченої ради факультету/навчально-наукового інституту з метою вироблення заходів, спрямованих на підвищення якості написання здобувачами освіти наукових досліджень та покращення організаційно-методичного керівництва їхньою роботою.

Критерії оцінювання. Робота повинна бути написана українською мовою без помилок, ретельно відредагована. Основними критеріями оцінювання курсової роботи є:

1) *оформлення курсової роботи.* Якість курсової роботи визначається насамперед рівнем її оформлення, який має повністю відповідати встановленим вимогам і чинним стандартам. Важливим критерієм є актуальність обраної теми та її відповідність сучасним потребам і тенденціям розвитку освітнього процесу. Оцінюється також повнота й обґрунтованість використання наукових джерел, наявність коректних посилань у тексті курсової роботи та правильність бібліографічного оформлення списку використаної літератури. Значну увагу приділяють логічній і послідовній побудові структури (змісту) роботи з урахуванням мети й завдань, сформульованих у вступі, а також доцільності та ефективності застосування обраних методів дослідження для розв'язання поставленої наукової проблеми.

2) *змістова частина.* Змістова якість курсової роботи визначається відповідністю її структурних розділів обраний темі та встановленим методичним вимогам. Важливим показником є глибина й наукова обґрунтованість викладу теоретичного матеріалу, а також належний рівень розроблення дослідно-експериментальної частини. Оцінюється значущість

отриманих результатів і сформульованих висновків, їх наукова цінність та можливість використання у практичній діяльності. Додаткову увагу приділяють кількості, доречності та практичній значущості додатків, а також якості їх оформлення. Визначальним критерієм є ступінь самостійності автора у дослідженні обраної проблеми, що виявляється у здатності формувати власні висновки, обґрунтовані пропозиції та практичні рекомендації.

3) *захист курсової роботи*. Рівень захисту курсової роботи визначається здатністю здобувача грамотно й переконливо представити результати проведеного дослідження, логічно вибудувати доповідь та стисло донести до присутніх її ключові положення й основні висновки. Оцінюється наявність і якість мультимедійного супроводу та додаткових матеріалів, що сприяють наочності й повноті сприйняття поданого матеріалу. Важливим критерієм є ґрунтовність, аргументованість і переконливість відповідей на додаткові запитання членів комісії та присутніх. Ураховується культура мовлення здобувача, чіткість, правильність і наукова доцільність стилю викладу, а також суворе дотримання встановленого регламенту захисту, що не перевищує 10 хвилин.

Ступінь відповідності курсової роботи визначеним критеріям відображається науковим керівником у рецензії, з якою автор ознайомлюється не пізніше ніж за тиждень до захисту. За результатами захисту відповідно до його рівня виставляється оцінка (бал), що заноситься до екзаменаційної відомості та залікової книжки здобувача.

У разі недопуску курсової роботи до захисту здобувач зобов'язаний доопрацювати її з урахуванням зауважень наукового керівника та повторно подати на рецензування. Дата повторного захисту визначається головою комісії та проводиться за окремим графіком у присутності комісії. Здобувач, який отримав під час захисту курсової роботи незадовільну оцінку, має право на повторний захист у терміни, встановлені комісією. Неявка на захист без поважної причини вважається пропуском, про що у відомості робиться відповідний запис, а до повторного захисту в такому випадку здобувач не допускається.

Оцінка курсової роботи. Оцінювання курсової роботи здійснюється членами екзаменаційної комісії за підсумками її захисту у строки, визначені семестровим графіком освітнього процесу, та фіксується в балах і за національною шкалою оцінювання. Курсова робота оцінюється за 100-бальною системою з урахуванням якості доповіді здобувача, рівня представлення результатів дослідження та повноти й аргументованості відповідей на запитання членів комісії під час захисту. Результати захисту курсової роботи відображаються у відповідних підсумкових оцінках «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно», а також у кількості балів відповідно до шкали ECTS.

Оцінка «відмінно» виставляється за умови повного розкриття теми, самостійного виконання дослідження, глибокого аналізу проблеми, логічного та послідовного викладу матеріалу. Робота містить ілюстративно-аналітичні

матеріали, належні посилання на джерела та чіткі, обґрунтовані висновки. Захист проведено на високому рівні.

Оцінка «добре» ставиться, якщо тема розкрита в основному повністю, дослідження виконане переважно самостійно, матеріал подано логічно, містяться необхідні джерела та висновки. Можливі незначні недоліки, які не впливають суттєво на загальну якість роботи. Захист відбувся змістовно, відповіді на запитання були достатніми.

Оцінка «задовільно» надається, якщо тема розкрита частково, наявні окремі елементи дослідження, але спостерігаються порушення логіки викладу, обмежене використання аналітичного матеріалу та певні недоліки в оформленні. Під час захисту студент відповів не на всі запитання.

Оцінка «незадовільно» виставляється, якщо тема не розкрита, робота має переважно описовий характер, виконана несамоствійно, містить суттєві порушення у викладі та оформленні, відсутні посилання на джерела й аналітичний матеріал. У такому випадку робота не допускається до захисту.

Об'єктами оцінювання курсової роботи виступають три взаємопов'язані складові: змістове наповнення, рівень оформлення та якість її захисту.

Чек-лист до Розділу 5

Перед завершенням роботи я:

- ☐ оформив роботу відповідно до встановлених вимог;
- ☐ правильно оформив цитування;
- ☐ перевірів список використаних джерел;
- ☐ оформив таблиці, рисунки та додатки;
- ☐ перевірів логічність викладу;
- ☐ здійснив мовне редагування;
- ☐ перевірів роботу на академічну доброчесність;
- ☐ перевірів коректність використання генеративного ШІ та зазначив його використання відповідно до вимог закладу освіти.

Робота готова до подання керівнику.

6. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Захист курсової роботи проводиться відповідно до затвердженого графіка її виконання. До процедури захисту допускаються студенти, які отримали позитивний відгук наукового керівника. Розгляд робіт здійснює комісія, призначена завідувачем кафедри.

Під час захисту студент представляє коротку доповідь, у якій висвітлює основні положення дослідження. Зокрема, він обґрунтовує актуальність теми, формулює мету та завдання, характеризує зміст і результати дослідно-експериментальної роботи, а також подає узагальнені висновки. Тривалість виступу становить до десяти хвилин. Для підвищення якості доповіді рекомендується використання підготовленого заздалегідь ілюстративного матеріалу (презентацій, таблиць, схем, зразків тощо). Після виступу студент відповідає на запитання членів комісії та присутніх. Оцінка оголошується після закритого обговорення результатів.

Під час оцінювання враховуються: правильність визначення наукового апарату дослідження; повнота та всебічність аналізу проблеми; зміст і результати експериментальної роботи; наявність статистичної обробки даних; якість додатків; обґрунтованість висновків; повнота списку джерел; дотримання вимог до оформлення; виконання роботи у встановлені строки; рівень захисту та повнота відповідей. Також береться до уваги участь студента у наукових заходах і наявність публікацій за темою дослідження.

Рекомендована тривалість доповіді становить до 10 хвилин. Ефективний виступ під час захисту передбачає дотримання низки методичних вимог, зокрема впевнене, стисле й логічне розкриття основного змісту роботи з акцентом на науковій новизні та результатах проведеного експерименту; використання презентаційного супроводу; застосування зрозумілих і лаконічних мовних конструкцій без перевантаження доповіді числовими даними та надмірною фактологією; надання чітких і аргументованих відповідей на запитання та зауваження; неухильне дотримання регламенту захисту й норм культури мовлення.

Захист курсової роботи завершується виставленням оцінки, що відображає рівень володіння здобувачем матеріалом, наукову обґрунтованість дослідження та здатність аргументовано презентувати його результати. Курсова робота допускається до захисту за умови, що її попередня оцінка, визначена за критеріями 1–15 за висновком наукового керівника, становить не менше 40 балів.

При оцінюванні курсової роботи враховуються такі складові: зміст дослідження та глибина наукового аналізу; оформлення роботи відповідно до вимог академічного стандарту; усна доповідь та мультимедійна презентація результатів; якість та аргументованість відповідей на запитання комісії; відгук наукового керівника щодо рівня опанування матеріалу та наукової значущості роботи.

У випадку, якщо захист роботи визнається незадовільним, комісія приймає рішення щодо можливості повторного захисту тієї ж курсової роботи після усунення виявлених недоліків. Здобувач, який отримав

незадовільну оцінку, не допускається до державного іспиту з відповідного курсу та може бути відрахований із навчального закладу.

Здобувач вважається таким, що успішно захистив курсову роботу, якщо набрав сумарно не менше 60 балів. Загальна кількість балів формується з оцінок за зміст роботи (до 60 балів), оформлення (до 10 балів) та захист (до 30 балів), що дозволяє комплексно оцінити знання, наукові компетенції та презентаційні навички студента.

Примітка. 100 балів – робота є бездоганною (з погляду відповідності вимогам наданих здобувачем матеріалів, змісту і форми) та захищеною на високому рівні (змістовна доповідь, належним чином оформлений додатковий матеріал, чіткі однозначні відповіді на запитання).

Типові помилки в написанні та оформленні курсової роботи

Під час підготовки курсової роботи здобувачі часто допускають низку поширених помилок, що негативно впливають на якість дослідження та його наукову цінність:

1. Зміст роботи не відповідає затвердженому плану або не розкриває повністю тему дослідження, зокрема в основній частині;

2. Сформульовані розділи та підрозділи не відображають реальної проблемної ситуації та стану об'єкта дослідження;

3. Мета дослідження не корелює з поставленою проблемою або сформульована надто абстрактно;

4. Відсутня самостійність автора: робота є компіляцією чужих матеріалів або плагіатом;

5. Висновки не відповідають поставленим завданням дослідження;

6. Відсутній належний аналіз актуальних нормативно-правових актів та сучасної спеціальної літератури (останні 5 – 10 років) за темою дослідження;

7. Використано застарілі джерела, що знижує актуальність дослідження;

8. У роботі відсутні посилання на першоджерела або наведені посилання не відповідають фактичним джерелам запозиченого матеріалу;

9. Бібліографічний опис джерел виконаний довільно та не відповідає вимогам державного стандарту;

10. Відсутній логічний зв'язок між змістом роботи та сформульованими висновками;

11. Відсутня взаємозв'язок між змістом роботи та матеріалами, розміщеними в додатках;

12. Робота не пов'язана зі списком використаних джерел;

13. Обсяг, структура та оформлення роботи не відповідають встановленим вимогам, а її виконання характеризується неохайністю та наявністю технічних і стилістичних помилок.

Дотримання академічних стандартів оформлення та повноти наукового аналізу дозволяє уникнути цих типових помилок і підвищує загальну якість курсової роботи.

Оцінка за курсову роботу може бути знижена у таких випадках:

Оформлення

У процесі підготовки курсових робіт здобувачі часто допускають низку типових помилок, що знижують якість оформлення та ускладнюють сприйняття результатів дослідження:

Робота не відповідає встановленим вимогам до оформлення курсових робіт, затверджених методичною радою педагогічного коледжу.

Наявність невиправлених друкарських помилок, пропущених рядків або порушень структурної цілісності тексту.

Відсутність назв рисунків, таблиць, графіків, гістограм та діаграм, що ускладнює орієнтацію у представлених матеріалах.

Відсутність пояснень і умовних позначень до таблиць, графіків та інших ілюстративних матеріалів, що перешкоджає їх правильному тлумаченню.

Відсутність авторської інтерпретації змісту таблиць, графіків та інших наукових матеріалів, що зменшує наукову цінність роботи.

Уникнення цих недоліків є обов'язковою умовою для підвищення академічного рівня роботи та забезпечення її відповідності науково-методичним вимогам.

Недоліки змісту роботи

Під час виконання курсових робіт здобувачі часто припускаються ряду поширених недоліків, що знижують наукову якість дослідження:

Наявність фактичних помилок у викладі експериментальних результатів або теоретичних положень, запозичених із літературних джерел, що порушує точність і достовірність роботи.

Використання великих фрагментів чужих текстів без належного посилання на джерело, що свідчить про відсутність академічної чесності та самостійності дослідження.

Теоретична частина роботи не завершується висновками або чітким формулюванням предмету власного експериментального дослідження, що ускладнює логіку подальшого викладу матеріалу.

Невідповідність назви курсової роботи її реальному змісту, що створює неправильне уявлення про предмет і мету дослідження.

Невідповідність експериментальної частини літературному огляду та навпаки; робота розпадається на дві частини – теоретичну та емпіричну – які не пов'язані між собою логічно, що зменшує цілісність і наукову цінність дослідження.

Дотримання цих принципів забезпечує логічну структуру роботи, узгодженість теоретичних і практичних результатів та високий науковий рівень виконаного дослідження.

Недоліки експериментальної частини роботи

У процесі виконання курсових робіт здобувачі часто допускають такі недоліки, що знижують наукову достовірність та практичну відтворюваність результатів:

Використання методик без зазначення джерела їхнього походження або імені автора, що порушує академічні стандарти цитування та ставить під сумнів наукову чесність дослідження.

Відсутність докладного опису процедури проведення експерименту; за наведеним описом відтворити дослідження неможливо, що ускладнює перевірку та повторне використання методики.

Недостатня або відсутня інтерпретація одержаних результатів, що зменшує наукову цінність роботи та ускладнює формулювання узагальнених висновків.

Висновки здебільшого представляють констатацію первинних даних без проведення порівняння або зіставлення результатів, отриманих різними методами; відсутність аналізу взаємозв'язків між даними знижує обґрунтованість висновків.

Дотримання вказаних рекомендацій забезпечує наукову достовірність експериментальної частини роботи, логічну обробку результатів та можливість їх практичного застосування.

Доповідь і захист

У процесі усного захисту курсових робіт здобувачі часто допускають такі недоліки, що знижують якість презентації та сприйняття результатів дослідження:

Читання тексту доповіді з аркуша або використання презентації як «шпаргалки», що свідчить про недостатнє опанування матеріалу та погіршує ефективність усної комунікації.

Використання презентації без коментування наочної інформації; відсутність пояснень та аналізу представлених даних знижує наукову цінність виступу.

Виявлення невпевненості під час доповіді, відсутність аргументованих відповідей на запитання членів комісії та присутніх, що негативно впливає на оцінку захисту та демонструє недостатню підготовку здобувача.

Уникнення цих помилок підвищує якість усного виступу, дозволяє ефективно донести результати дослідження та демонструє високий рівень наукової підготовки здобувача.

Рецензування курсової роботи

Повністю завершену, набрану на комп'ютері, видруковану, переплетену та підписану курсову роботу здобувач передає науковому керівникові для рецензування.

Рецензія, обсягом до однієї сторінки, повинна містити характеристики напрямку дослідження, труднощів, які здобувач подолав під час виконання роботи, а також вказівку на основні досягнення та виявлені недоліки. Відгук керівника документально підтверджує завершення курсової роботи та її готовність до захисту.

Рецензент зобов'язаний протягом 10 днів надати розгорнуту оцінку роботи. У рецензії обов'язково відзначаються:

1. Обґрунтованість актуальності досліджуваної проблеми;
2. Правильність формулювання наукового апарату;

3. Рівень знань здобувача щодо наукової літератури за темою дослідження;

4. Глибина та логічна послідовність викладу основних положень;

5. Співвідношення теоретичної та дослідницької (експериментальної або практичної) частин: оцінюється, наскільки проблеми адекватно аналізуються в теоретичній частині та реалізуються у дослідницькій, а також наскільки обґрунтовані висновки та практично спрямовані додатки.

Традиційно рецензенти звертають увагу на авторський внесок здобувача в дослідження конкретної проблеми, культуру мислення, роботу з науковим і довідковим апаратом, актуальність та новизну висновків. Також оцінюються композиційна структура та стильова оформленість роботи.

При оцінюванні курсової роботи слід враховувати не лише якість рукопису, а й усну доповідь, яка демонструє здатність здобувача ерудовано презентувати матеріал та аргументовано доводити кожне положення, що виноситься на захист.

Наприкінці рецензії наводиться оцінка роботи за 4-бальною системою та національною шкалою. Робота, що отримала позитивну оцінку, допускається до захисту (Додаток К).

Чек-лист до Розділу 6

Перед захистом я:

- ☐ підготував доповідь;
- ☐ створив презентацію;
- ☐ відібрав основні результати;
- ☐ підготував відповіді на можливі запитання;
- ☐ перевірів демонстраційні матеріали;
- ☐ дотримався регламенту виступу;
- ☐ упевнено можу обґрунтувати власні висновки.

Повністю готовий до представлення результатів дослідження.

7. ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

У Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка розроблено низку заходів щодо дотримання авторських прав: «Етичний кодекс», «Положення про дотримання принципів академічної доброчесності в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка», які чітко регламентують вимоги щодо академічної доброчесності учасників освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності.

Принципи академічної доброчесності розроблені на основі Конституції України, Цивільного Кодексу України, законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», «Про запобігання корупції», Методичних рекомендацій МОН України для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності, Статуту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Здобувач вищої освіти, працюючи над написанням курсової роботи, повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності, задекларованих у «Положенні про дотримання принципів академічної доброчесності у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка».

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

У Положенні чітко визначено види порушення академічної доброчесності:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результат власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, які використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;

формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

– необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти; надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання; вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

Курсова робота підлягає перевірці на відповідність принципам академічної доброчесності. Дотримання принципів академічної доброчесності здобувачами вищої освіти в процесі написання курсової роботи передбачає:

- самостійне виконання завдань курсової роботи;
- обов'язкове посилення на джерела інформації під час використання ідей, тверджень, думок інших авторів;
- надання правдивої інформації про результати власного наукового пошуку.

За порушення академічної доброчесності в процесі перевірки курсової роботи здобувачі вищої освіти:

- отримують зауваження наукового керівника;
- у визначені терміни повинні доопрацювати / переробити курсову роботу;
- проходять повторну перевірку та лише тоді допускаються до захисту наукової роботи.

Перевірка курсової роботи передбачає встановлення факту наявності академічного плагіату та самоплагіату під час комп'ютерної перевірки текстів за допомогою програмно-технічних засобів, зокрема програми Strike Plagiarism. Її здійснює відповідальна особа з числа співробітників наукової бібліотеки, формує звіт, виписує довідку про відсоток унікальності наукового дослідження та передає ці дані завідувачеві кафедри.

Перевірка передбачає:

I етап – встановлення факту наявності академічного плагіату та самоплагіату за результатами комп'ютерної перевірки текстів за допомогою програмно-технічних засобів, із визначенням відсотку унікальності роботи.

II етап – подальший аналіз виявлених текстових збігів експертами, які обізнані як у технічних аспектах виявлення академічного плагіату, так і в сучасному стані предметної галузі досліджень із урахуванням як результатів роботи комп'ютерних програм, так і інших даних.

За результатами перевірки курсової роботи відсоток оригінальності має бути не менше, ніж 30%. Відповідальність за результат перевірки покладається і на здобувача освіти, і на наукового керівника. Подальший аналіз виявлених текстових збігів та остаточне рішення щодо дотримання

принципів академічної доброчесності здійснює керівник курсової роботи. Якщо в курсовій роботі виявлено значний відсоток текстових запозичень, то її повертають на доопрацювання. За умови успішного проходження перевірки, здобувач освіти допускається до захисту наукової роботи.

Здобувачі освіти можуть попередньо самостійно перевірити текст курсової роботи на оригінальність за допомогою спеціальних програм або за допомогою сайтів, які надають такі послуги. Наприклад, Advego Plagiatus, Edu-Birde (<https://edubirdie.com/perevirka-na-plagiat>). Їх можна використовувати лише для того, щоб зорієнтуватися у рівневі оригінальності наукової роботи. Результати такої перевірки під час подання роботи до захисту не враховуються, оскільки такі програми й сервіси не є сертифікованими.

Плагіат, спотворення фактів, цитат, сторінок, назв, прізвищ тощо свідчать, насамперед, про академічну недоброчесність, фахову некомпетентність і непідготовленість.

8. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДОПОВІДІ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЇ

На захист курсової роботи студент готує усний виступ у формі доповіді тривалістю до 10 хвилин. Захист не обмежується демонстрацією знань літератури з теми; він передусім відображає загальний рівень культури наукового дослідження, здатність пов'язувати теорію з практикою та застосовувати педагогічні ідеї для вирішення актуальних навчально-виховних завдань.

Зміст доповіді має включати ключові ідеї роботи та сформувати у членів комісії позитивне враження про проведене дослідження, оскільки безпосередньо саму роботу знає переважно студент і керівник. Якість виступу є одним із критеріїв оцінювання курсової роботи. Вільний, упевнений і логічно побудований виступ, точні відповіді на запитання та добре володіння фактичним матеріалом підвищують оцінку студента. Навпаки, якісно написана робота не гарантує високої оцінки, якщо студент не орієнтується в основних питаннях.

Доповідь формується на основі тексту курсової роботи, насамперед використовуючи *вступ* та *висновки*. Виступ складається з трьох смислових частин, що відповідають структурі роботи: вступ, основна частина та висновки. Для підготовки рекомендується підготувати коротке резюме, яке має містити:

- ключові положення вступу (актуальність теми, мета та завдання, характеристика проблеми);
- основні аналітичні положення основної частини, що розкривають сутність досліджуваної проблеми;
- висновки та рекомендації, сформульовані автором.

Початок виступу передбачає звернення до членів комісії та присутніх: «Шановні члени комісії, присутні! Вашій увазі пропонується дослідження на тему...». Не рекомендується починати виступ із фраз на кшталт: «Якщо дозволите, я почну...», «Мені важко говорити...».

У *вступі доповіді* слід чітко і конкретно розкрити актуальність проблеми в 4–5 реченнях, згадати науковців, на праці яких спирався студент, а також визначити *об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження*. Корисно окреслити структуру курсової роботи.

В *основній частині* подається загальна характеристика теоретичного розділу, стисло висвітлюються ключові аспекти аналізу літературних джерел. Детальне цитування та громіздкі формулювання слід обмежувати, натомість рекомендується показати загальні тенденції, проблеми, порівняння, узагальнення та висновки. Використання риторичних прийомів (риторичні питання, порівняння фактів, інтонаційні засоби) робить доповідь більш цікавою для слухачів.

Особлива увага приділяється організації та проведенню *емпіричного дослідження*, аналізу отриманих результатів із демонстрацією кількісних та якісних показників для підтвердження достовірності висновків. Для наочності використовуються лише ті *ілюстрації та таблиці*, які наведені у тексті курсової роботи (рисунок, діаграми, схеми, гістограми).

У висновках доповіді коротко узагальнюються основні результати дослідження, підкреслюється теоретичне та практичне значення отриманих даних, а також окреслюються перспективи подальших наукових досліджень у даній галузі.

Наприкінці виступу доцільно подякувати аудиторії за увагу, наприклад: «Дякую за увагу! Готовий відповісти на запитання!» або «Доповідь закінчено. Дякую за увагу!».

Розподіл часу на різні частини доповіді рекомендується таким чином: приблизно 20% відводиться на *вступ*, 70% – на *основну частину*, 10% – на *висновки*. Обсяг друкованого тексту доповіді має становити близько 3 сторінок. Занадто довгий текст може призвести до переривання виступу членами комісії, що ускладнить повне розкриття основних положень дослідження та може спричинити хвилювання доповідача. Натомість надто короткий текст може викликати додаткові запитання комісії щодо змісту роботи.

У структурі презентації виділяють два основні блоки: оформлення слайдів та подання інформації. Для створення високоякісної презентації необхідно дотримуватися комплексу вимог щодо обох блоків, що забезпечує наочність матеріалу, логічну послідовність викладу та ефективну комунікацію дослідницьких результатів.

Одним із критеріїв отримання високої оцінки за виконану курсову роботу є *використання комп'ютерної презентації* під час захисту, яка дозволяє наочно представити результати дослідження.

Комп'ютерна презентація – це послідовний набір слайдів спеціального формату з лаконічною інформацією на певну тему. Вона забезпечує наочне й доступне відображення даних і може містити текст, графічні об'єкти (рисунки, діаграми), звук, відео та анімовані зображення.

Основні вимоги до оформлення презентації:

1. Для створення презентації рекомендується використовувати Microsoft PowerPoint.

2. Кількість слайдів зазвичай не перевищує 20; час показу одного слайду становить приблизно 0,5–1,5 хвилини.

3. Особливості оформлення. Перший слайд – загальна інформація: логотип університету, факультету, кафедри; тема роботи; курс, форма навчання, ПІБ студента; науковий ступінь і звання, ПІБ керівника; 2–3 слайди – науково-понятійний апарат дослідження; 4–9 слайди – ключові теоретичні положення, визначення, класифікації; 10–12 слайдів – результати емпіричного дослідження; 13–15 слайди – висновки та рекомендації.

4. Оформлення слайдів. *Тло* бажано обрати одне для всіх слайдів, уникати надто яскравих кольорів. Контраст тексту повинен забезпечувати легке сприйняття інформації. Кольори схем і діаграм краще робити яскравішими за фон; переважно використовувати світле тло з мінімумом декоративних елементів. Стил оформлення має бути єдиним. *Шрифти*: Arial або Times New Roman; заголовки – не менше 24 пт, текст – не менше 18 пт. Текст має бути стислим; цифри – великими, чіткими, контрастними

(чорний або синій шрифт). *Таблиці та ілюстрації* повинні згадуватися в доповіді та мати пояснювальні підписи; текст у таблицях і на осях графіків має бути добре читабельним. На одному рисунку слід уникати надмірної кількості кривих (більше 6). Використання *анімацій* має бути виправданим і не відволікати слухачів; доцільно використовувати для демонстрації динамічних процесів, діаграм, експериментальних установок тощо. *Відеоматеріали* рекомендується використовувати у стандартному форматі MPEG I, оскільки інші кодери (DivX, Xvid, WMV) можуть погіршувати якість відтворення. Усі слайди, окрім першого, повинні бути *нумеровані* у правому верхньому куті.

Таблиця 7.1

Вимоги до оформлення слайдів

Стиль	Усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі. Уникати стилів, які можуть відволікати увагу від самої презентації. Допоміжна інформація не повинні переважати над основною (текстом, ілюстраціями)
Фон	Стимулюючі (теплі) кольори – збуджують і діють як подразники (за спаданням інтенсивності впливу: червоний, жовтогарячий, жовтий). Дезінтигруючі (холодні) – заспокоюють, викликають сонливий стан (у тому самому порядку: фіолетовий, синій, блакитний, синьо-зелений, зелений). Нейтральні кольори: світло-рожевий, жовто-зелений, коричневий. Для фону рекомендують використовувати більш холодні тони (синій або зелений). Будь-який малюнок фону підвищує стомлюваність очей і знижує ефективність сприйняття інформації.
Використання кольорів	На одному слайді рекомендується використовувати не більше трьох кольорів: один для фону, один для заголовку, один для тексту. Для фону та тексту слід використовувати контрастні кольори. Оптимальне поєднання кольорів шрифтів і фону: білий на темно- синьому, чорний на білому, жовтий на синьому. Кольорова схема повинна бути однаковою для всіх слайдів. Зверніть особливу увагу на колір гіперпосилань (до і після використання).
Анімаційні ефекти	Не варто зловживати різноманітними анімаційними ефектами, вони не повинні відволікати увагу від змісту інформації на слайді. Анімація повинна бути не нав'язливою, а стриманою і допустимою: – для демонстрації динамічних процесів; – для створення певного настрою або атмосфери під час презентації.

	Анімація тексту має бути зручною для сприйняття. Не рекомендується обирати ефекти анімації до заголовків, особливо такі, як «Обертання», «Спіраль» тощо. Не варто використовувати музичний або звуковий супровід, якщо він не несе ніякого навчального навантаження. Не варто зловживати різноманітними анімаційними ефектами, вони не повинні відволікати увагу від змісту інформації на слайді. Анімація повинна бути не нав'язливою, а стриманою і допустимою: – для демонстрації динамічних процесів; – для створення певного настрою або атмосфери під час презентації. Анімація тексту має бути зручною для сприйняття. Не рекомендується обирати ефекти анімації до заголовків, особливо такі, як «Обертання», «Спіраль» тощо. Не варто використовувати музичний або звуковий супровід, якщо він не несе ніякого навчального навантаження.
Представлення інформації	
Зміст інформації	Кожен слайд має відображати одну думку. Текст має складатися з коротких слів та простих 2 – 3 речень. Зведіть до мінімуму кількість прийменників, прикметників, прислівників. Дієслова мають бути в одній часовій формі. Заголовки повинні привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні положення слайду. При підготовці слайдів в обов'язковому порядку необхідно дотримуватися прийнятих правил орфографії, пунктуації, скорочень і правил оформлення тексту (відсутність крапки в заголовках тощо). Форма представлення інформації повинна відповідати рівню знань слухачів. Не пишіть на останньому слайді «Дякую за увагу», «Дякую», «Запитання?» тощо. Загальновідомо, що найкраще запам'ятовується те, що було сказано останнім. По останньому слайду «Спасибі за увагу» вас запам'ятають як ввічливу людину, але не ваш виступ.
Розміщення інформації на слайді	Краще обирати горизонтальне розміщення інформації. Найбільш важлива інформація розміщується в центрі слайда. Матеріали розташовуються на слайдах так, щоб зліва, праворуч, зверху, знизу від краю слайда залишалися вільні поля. Потрібно вирівняти текст, буквиці, маркери списків. Форматувати текст необхідно за шириною. Не допускати «рваних» країв тексту. У презентації використовувати малюнки належної якості. Якщо на слайді розміщено зображення, то надпис

	розміщується під ним, а не над ними. Використовуйте правило «Схема, малюнок, графік, таблиця, текст». Саме в такій послідовності.
Шрифти	Текст використовуйте в тому випадку, якщо жоден із попередніх варіантів не підходить. Вибираючи шрифти для презентації, слід керуватися такими відомостями: – вибраний шрифт визначає вплив повідомлення на слухачів: шрифти Verdana, Tahoma, Bookman, Arial розроблені спеціально для використання на веб-сторінках; – щоб забезпечити легкість читання, колір тексту потрібно зробити контрастним відносно кольору фону; напівжирний шрифт і курсив використовуються лише для виділення – часте використання послаблює їх ефективність; – кожний шрифт несе в собі певну індивідуальність, тому дуже важливо дотримуватися узгодженості: якщо часто змінювати шрифт, повідомлення може виявитися неузгодженим; – у презентації рекомендується використовувати не більше 1 – 2 шрифтів; – текст повинен бути добре видимим, розмір шрифту не повинен бути дрібним: для заголовків – не менше 24, для інформації – не менше 18; більше «повітря» між рядків – міжрядковий інтервал 1,5.
Способи виділення інформації	Слід використовувати: рамки, границі, заливку, штриховку, стрілки, малюнки, діаграми, схеми для ілюстрування найбільш важливих фактів. Підкреслення не використовується, тому що воно в документі вказує на гіперпосилання.
Обсяг інформації	Не варто перевантажувати слайд інформацією (одночасно запам'ятовується не більше 3-х фактів, висновків, визначень). Найбільша ефективність досягається тоді, коли ключові пункти відтворюються по одному на кожному окремому слайді.
Види слайдів	Щоб урізноманітнити способи подачі інформації, необхідно використовувати різні види слайдів: з текстом, з таблицями, з діаграмами.

9. ЗБЕРІГАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Строк зберігання курсових робіт становить три роки, після чого вони підлягають списанню відповідно до встановленого порядку. Забезпечення належного зберігання гарантує можливість перевірки та архівування наукових робіт, а також дотримання вимог освітньої документації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF>
2. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> Закон України «Про освіту» : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
4. Закон України «Про вищу освіту» : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Концепція «Нова українська школа» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>
6. Концепція розвитку педагогічної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 № 776. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pedagogichna-osvita/konczepczya-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti.pdf>
7. Курок В. П., Воїтелева Г. О. Навчально-методичний посібник до виконання курсових робіт з методики професійного навчання [для студентів денної, заочної форм навчання напряму підготовки 6.010104 Професійна освіта] та методики викладання спецпредметів [для студентів спеціальності 7.01010401 Професійна освіта]. Глухів, 2015. 36 с.
8. Курок В. П., Воїтелева Г. О. Наукові дослідження в підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій : навч. посіб. для студ. спец. 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології) / за ред. В. П. Курок. Глухів, 2018. 262 с.
9. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни «Управління персоналом» для студентів напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент» денної та заочної форм навчання / укладач Т.В. Гребеник. – Суми: Сумський державний університет, 2014. – 22 с.
10. Положення про курсові роботи у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. Глухів, 2026. 17 с.
11. Професійний стандарт учителя закладу загальної середньої освіти : затв. Міністерством освіти і науки України, 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/atestatsiya-kadriv/standart-uchitelya.pdf>
12. Термінологічний словник з інженерно-педагогічної освіти / ред.-упоряд. В. Курок. Глухів, 2014. 175 с.

13. Технологічна освіта в профільній школі з методикою викладання: навчальний посібник для студентів спеціальності 014.10 Середня освіта (Технології) / В. П. Курок, С.О. Бурчак, Т. А. Хоруженко, Б.О. Шевель та ін.; за редакцією В. П. Курок, Н. А. Борисенко. Глухів, 2024. 494 с.

14. Chovriy, S., Havrylenko, A., Kostolovych, M., Derkach, O., & Hrebenyk, T. Designing the digital environment of higher education for the quality training of specialists. *Revista Eduweb*, 2025, 19(3), 284-302. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2025.19.03.18>

15. Inna Marynchenko, Taisiia Gaivoronska, Iryna Barbashova, Viktoria Shchurova, Natalia Skachedub Methodological principles for ensuring the assessment of educational achievements in higher education under the conditions of distance education. *AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14. Issue 2, Special Issue XLIII. Pp. 120 – 125. https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140243/papers/A_22.pdf

16. Roman Kurok, Liana Burchak, Vira Kurok, Stanislav Burchak, Tetiana Hrebenyk. Educator's Creative Activity Structure in the Context of the Modern Requirements *African Journal of Biological Sciences*. 2024. Volume 6, Issue 10. P. 4556–4571.

17. Vira Kurok, Iryna Kashubiak, Liudmyla Maksymenko, Iryna Pushchyna, Tetyana Chumak (2024). Modern tools to enhance the effectiveness of distance learning in conditions of digitalization. *AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14. Issue 1, Special Issue XL. Pp. 149 – 156. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140140/papers/A_25.pdf

ДОДАТОК

Додаток А

Зразок оформлення титульної сторінки
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ
ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Кафедра технологічної і професійної освіти

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Педагогіка»
на тему :
**«ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»**

Студента 2 курсу 21-Т групи
факультету технологічної
і професійної освіти
спеціальності: 014.10 Середня
освіта
«Технології»
Сидоренка Андрія Андрійовича
Керівник:
докт.пед.наук, професор
Курок Віра Панасівна
Дата захисту_____

Глухів 2026

Зразок оформлення змісту курсової роботи
ЗМІСТ

ВСТУП

**РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ ЗЗСО**

1.1. Сутність і зміст поняття «громадянського виховання»

1.2. Мета, завдання та принципи громадянського виховання в сучасній
школі

1.3. Особливості організації громадянського виховання у позакласній
діяльності

1.4. Форми та методи громадянського виховання у позакласній роботі

Висновки до першого розділу

**РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ В
ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗЗСО**

2.1. Методика використання проєктної діяльності, учнівського
самоврядування та виховних заходів

2.2. Роль класного керівника та педагогічного колективу в організації
громадянського виховання

2.3. Розробка програми «Громадянин ХХІ століття» з громадянського
виховання школярів

2.4. Організація, проведення та аналіз результатів експериментального
дослідження

Висновки до другого розділу

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

**Приклади оформлення бібліографічного опису
у списку використаних джерел згідно з ДСТУ 8302:2015
«Інформація та документація. Бібліографічне посилання.
Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код
УКНД 01.140.40)**

ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше; чинний від 2016-07-01]. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с.

Таблиця В1

Приклади оформлення бібліографічного
опису літератури

Характеристика джерела	Приклад оформлення
1	2
Книги: Один автор	1. Курок В. П. Технічна механіка: навч. посіб. Київ : Пед. преса, 2007. 272 с. 2. Даниленко В. Я. Дизайн: підручник. Харків : ХДАДМ, 2003. 320 с. 3. Денисенко Л. І. Азбука домашнього господарювання: навч. пос. з трудового навчання [для учнів 5–9 класів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій]. Київ : А. С. К., 2003. 232 с. 4. Медвідь С. С. Гідравлічні та теплові машини: навч. посіб. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2018. 207 с.
Два автори	1. Курок В. П., Воїтелева Г. О. Наукові дослідження в підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій: навч. посіб. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2018. 261 с. 2. Лосина Н. Б., Терещук Б. М. Книга вчителя трудового навчання: довідково-методичне видання. Харків : ТОРСИНГ ПЛЮС, 2006. 608 с. 3. Коберник О. М., Терещук А. І. Теорія і методика профільного технологічного навчання учнів у старшій школі: навч. посіб. Умань : ФОП Жовтий, 2013. 365 с.
Три автори	1. Коберник О. М., Бербец В. В., Дубова Н. В. Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність. 5–12 класи / за ред. О. М. Коберника. Харків:, 2010. 256 с. 2. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. Київ :

	ЦУЛ, 2015. 476 с.
Чотири і більше авторів	1. Основи технології приготування кулінарних страв. Комплект навчальних програм курсів за вибором з освітньої галузі «Технології»: навчальні програми [для учнів 8–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів] / Хоруженко Т. А. та ін. ; за ред. Г. О. Воїтелевої. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. С. 44–55. 2. Методологія і методи наукових досліджень: навч. посіб. / О. М. Лівінський та ін. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. 174 с.
Автор (и) та редактор (и) / упорядники	1. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с. 2. Машинознавство та основи виробництва : навч. посіб. / В. П. Курок та ін. ; за ред. В. П. Курок. Київ : Пед. преса, 2007. 280 с.
Без автора	1. Школа ремесел. М'яка іграшка. Клаптикова аплікація. Витинанка / упоряд. О. О. Колонькова. Київ, 2011. 116 с. 2. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с. 3. Методика трудового навчання: проектно- технологічний підхід: навчальний посібник / за заг. ред.: О. М. Коберника, В. К. Сидоренка. Умань : СПД Жовтий, 2008. 216 с.
Багатотомний документ	1. Тхоржевський Д. О. Методика трудового та професійного навчання: навч. посіб. : у 3 ч. Київ, 2000. Ч. 3: Загальні засади методики трудового навчання. 186 с. 2. Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ: Наук. думка, 2013. Т. 10. 784 с. 3. Енциклопедія освіти / ред. В. Кремень. 2-ге вид. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 4. Сухомлинський В. О. Вибрані педагогічні твори. Вибрані твори: у 5 т. Київ. 1976-1977. Т.4. 175 с. С.69 – 72. 5. Ушинський К Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології: вибр. твори. Київ, 1983. Т. 1. 480 с.
Автореферати дисертацій	1. Курок В. П. Теоретико-методологічні засади інженерної підготовки майбутніх учителів трудового навчання : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2014. 40 с. 2. Хоруженко Т. А. Методичні засади моніторингу якості фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Чернігів, 2010. 21 с.

Дисертації	1. Бурчак С.О. Теоретичні і методичні засади розвитку творчості майбутніх учителів математики в процесі фахової підготовки: дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Глухівськ. нац. пед. ун-т ім. О.Довженка. Глухів, 2021. 624 с. 2. Шелудько І. В. Підготовка майбутніх учителів технологій до навчання варіативних модулів художнього спрямування учнів 5 – 9 класів. [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти». Хмельницький національний університет, Хмельницький, 2016, 216 с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Про видавничу справу: Закон України від 05.06.1997 №318/97- ВР. Київ: Парламентське видавництво, 2015. 24 с. 4. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. Офіційний вісник України. 2017. № 20. С. 136 – 141.
Стандарти	1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). 2. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. 3. ДСТУ 3017-2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення. Київ, 2016. 42 с.
Словники	1. Курок В. П. Термінологічний словник з інженерно-педагогічної освіти. Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка, 2014. 110 с. 2. Баулін Ю. В. Великий енциклопедичний словник / ред. Ю.С.Шемшученко. Київ: Думка, 2007. С. 550. 3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 373 с. 4. Словник-хрестоматія педагогічних понять: навчальний посібник / за ред. М. П. Бутко. Луганськ, 2004. 272 с. 5. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії: словник-довідник основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. Київ, 2007. 57 с.
Каталоги	1. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.

Патенти	1. Маринченко Є.О., Маринченко І. В. (2025). Мінікартоплекопалка [Текст]: Патент на корисну модель № 160033 України; МПК (2025.01) A01D25/00. Заявка № u 2025 00471; Заявлено 05.02.2025. Опубліковано 30.07.2025 2025. Бюл. № 31. — 83 с. https://sis.nipo.gov.ua/uk/search/detail/1868171/ 2. Зубчаста передача : пат. 78349 Україна: МПК F 16 H 1 / 12 (2006. 01); МПК F 16 H 1 / 18 (2006. 01). / Коротков П. Ф., Гридякін В. О. № 201212187; заявл. 24. 10. 12 ; опубл. 11.03.13, Бюл. № 5.
Стаття у періодичному виданні	1. Inna Marynchenko, Taisiia Gaivoronska, Iryna Barbashova, Viktoria Shchurova, Natalia Skachedub Methodological principles for ensuring the assessment of educational achievements in higher education under the conditions of distance education. AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research. 2024. Vol. 14. Issue 2, Special Issue XLIII. Pp. 120–125. https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140243/papers/A_22.pdf 2. Kurok Vira, Tkachenko Nataliia, Burchak Stanislav, Kurok Roman, Burchak Liana. (2022) Developing Intending Teachers' Creativity in the Process of Their Professional Training in the Context of Educational Transformations. <i>Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala</i>. №14(1). Pp. 246–262. URL: https://doi.org/10.18662/rrem/14.1/
Матеріали конференцій	1. Василенко О.О. Розвиток творчості майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі проєктної діяльності. Актуальні проблеми розвитку творчої особистості майбутнього педагога в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового освітнього простору: збірник тез І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Глухів, 27-29 жовтня 2021 р.). Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2021. 149 с. С.69-70. 2. Хоруженко Тетяна. Структура предметно-методичної компетентності майбутніх учителів технологій: вимоги професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти. Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи : матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 20-21 березня 2025 року). Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2025. С. 203-207. URL: https://drive.google.com/file/d/1fPMGrCgvxEeT-IqrN-NfxWfwqME8mmn0/view/

Електронні ресурси	1. Трудове навчання. 5–9 класи: програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 2017. URL: https://ru.osvita.ua/school/program/program-5-9/56126/ 2. Технічна документація. URL: http://library.kiwix.org/wikipedia_uk_all/A/Технічна документація.html 3. Технологія створення банку ідей. URL: http://trudmukachevo.at.ua/publ/novnini/obslugovujuchi_vidi_praci/tekhnologija_stvorennja_banku_idej/7-1-0-2. 4. Закон України «Про освіту» (2017р.). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 12.11.2022). 5. Концепція Нової української школи. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/nova-ukrayinska-shkola (дата звернення: 13.11.2022).
--------------------	---

Приклади оформлення бібліографічних посилань (згідно з ДСТУ 8302:2015)

Внутрішньотекстові бібліографічні посилання

Історія однієї фотографії: спроба самопрезентації. Упоряд., передм. Г. І. Дацюк. Київ: Спадщина, 2017. С. 7.

Васильєв В. В. Система адаптації робітників до професійної діяльності. Київ: Вища освіта, 2014. 300 с.

Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство. Львів: Світ, 1994. 216 с.

Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор. Теорія та методика фізичного виховання. 2017. № 6. С. 15 – 18.

Підрядкові бібліографічні посилання

²Географія: словник-довідник. Авт.-уклад. Ципін В. Л. Харків: Халімон, 2016. С. 155.

²¹Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами: офіц. текст: станом на 1 черв. 2006 р. Київ: Юрінком Інтер, 2016. С. 16.

³Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень. Бібліотечний вісник. 2016. № 6. С. 14 – 17.

Позатекстові бібліографічні посилання

1. До відома професорсько-викладацького складу та аспірантів [Електронний ресурс]. URL: <http://lufk.edu.ua/index.php/index.html> (дата звернення: 16.05.2009).

2. Дорошенко В. Просвіта: її заснування і праця. Філадельфія, 2014. 102 с.

3. Швецова-Водка Г. М. Бібліографічні ресурси України: загальна характеристика. Навч. посіб. Рівне: РДГУ, 2016. 205 с.

NB! Якщо осіб чи організацій, відповідальних за видання, чотири та більше, у відомостях про відповідальність (за навкісною ризикою («/»)), перелічують усіх або зазначають лише першого із додаванням скорочення [та ін.] або його еквівалента [et al.].

Зразок оформлення додатків у курсовій роботі**ДОДАТОК****Анкета для вчителів спрямована на з'ясування готовності до розвитку пізнавальної активності старшокласників засобами цифрових технологій****Анкета для вчителів**

Шановні вчителі! Ця анкета спрямована на з'ясування готовності до розвитку пізнавальної активності старшокласників засобами цифрових технологій.

1. Чи застосовуєте Ви цифрові технології для розвитку пізнавальної активності на уроках технологій у Вашій школі ?

1. так
2. ні
3. за бажанням учнів
4. інше:

2. Як Ви вважаєте, чи цікаво учням працювати над проєктами з використанням цифрових технологій у процесі розвитку пізнавальної активності?

1. так
2. скоріше так, ніж ні
3. скоріше ні, ніж так
4. інше:

3. Чи має школа необхідне матеріально-технічне забезпечення для виконання проєктної роботи (виробу проєктування)?

1. так
2. ні
3. мені невідомо
4. інше

4. Як ви оцінюєте загальний рівень розвитку пізнавальної активності старшокласників Вашої школи?

1. Високий
2. Середній
3. Низький

5. Які цифрові інструменти часто використовуються вами та учнями під час проєктно-технологічної діяльності для розвитку пізнавальної активності?

6. Чи включаєте ви елементи програмування або робототехніки під час викладання предмету трудове навчання та технології для розвитку пізнавальної активності?

1. так
2. ні
3. інше

7. Чи використовуєте ви віртуальне моделювання та технології 3D-друку на уроках трудового навчання та технологій?

1. так
2. ні
3. інше

8. Які цифрові інструменти ви використовуєте для організації та комунікації в межах проєктів?

9. Які можливості та перспективи ви бачите для подальшого розвитку пізнавальної активності старшокласників

Щиро вдячні за Ваші відповіді!

Методика дослідження ціннісних орієнтацій М. Рокича

Методика дослідження ціннісних орієнтацій М. Рокича є однією з найбільш поширених і валідних психодіагностичних методик, що застосовується для вивчення структури та ієрархії цінностей особистості. Вона дає змогу визначити домінуючі життєві пріоритети, спрямованість особистості та особливості її ціннісної свідомості.

Мета методики. Метою методики є виявлення індивідуальної ієрархії ціннісних орієнтацій особистості шляхом ранжування системи базових життєвих цінностей.

Об'єкт дослідження. Ціннісна сфера особистості учнівської молоді.

Предмет дослідження. Ієрархія термінальних і інструментальних цінностей учнів.

Зміст методики

Методика складається з двох списків цінностей:

1. Термінальні цінності – уявлення про кінцеві життєві цілі, до яких прагне особистість (наприклад, щасливе сімейне життя, здоров'я, життєва мудрість, активне діяльне життя тощо).
2. Інструментальні цінності – уявлення про способи, засоби та якості особистості, за допомогою яких досягаються життєві цілі (чесність, відповідальність, толерантність, самоконтроль, незалежність тощо).

Кожен список містить по 18 цінностей.

Процедура проведення

Досліджуванам пропонується два окремі списки цінностей. Завдання полягає в тому, щоб розташувати кожен цінність у порядку значущості для себе, присвоївши їй відповідний ранг: від 1 (найбільш значуща) до 18 (найменш значуща).

Ранжування здійснюється самостійно, без обмеження часу. Учасникам пояснюється, що не існує «правильних» чи «неправильних» відповідей, важливою є їхня особиста думка.

Інструкція досліджуванам (приклад)

«Перед вами список життєвих цінностей. Уважно прочитайте всі цінності та розташуйте їх у порядку значущості для вас, починаючи з найбільш важливої. Найважливішій цінності присвойте ранг 1, найменш важливій – ранг 18».

Обробка та інтерпретація результатів

Обробка результатів передбачає аналіз отриманих рангів термінальних та інструментальних цінностей. Чим нижчий ранг (1 – 6), тим вищою є значущість відповідної цінності для респондента.

Для групового аналізу обчислюються середні рангові показники кожної цінності та визначаються домінуючі та другорядні цінності в досліджуваній вибірці. Порівняння результатів констатувального і контрольного етапів експерименту дає змогу виявити динаміку змін у системі ціннісних

орієнтацій учнів.

Критерії та рівні сформованості ціннісних орієнтацій

На основі аналізу результатів виділяють умовні рівні сформованості ціннісних орієнтацій:

1. Високий рівень – домінування гуманістичних, соціально значущих та моральних цінностей;
2. Середній рівень – поєднання особистісних і соціальних цінностей без чіткої ієрархії;
3. Низький рівень – перевага ситуативних, матеріальних або індивідуалістичних цінностей.

Методика М. Рокича є простою у застосуванні, не потребує спеціального обладнання, дозволяє отримати як індивідуальні, так і групові результати та широко використовується у педагогічних і психологічних дослідженнях.

Зразок рецензії на курсову роботу

РЕЦЕНЗІЯ
на курсову роботу
з дисципліни «Педагогіка»
Іванова Івана Івановича
на тему: «Формування ціннісних орієнтацій учнівської молоді в
умовах сучасного освітнього середовища»
спеціальність 014.10 Середня освіта (Технології)

Курсова робота присвячена актуальній та соціально значущій проблемі формування ціннісних орієнтацій учнівської молоді в умовах трансформації сучасного освітнього середовища. Обрана тема відповідає сучасним вимогам педагогічної науки та практики, зумовленим необхідністю виховання особистості, здатної до усвідомленого вибору життєвих пріоритетів, моральної відповідальності та активної громадянської позиції.

У роботі чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, коректно сформульовано мету, завдання та гіпотезу, що забезпечує логічну цілісність і наукову обґрунтованість дослідження. Структура курсової роботи є продуманою та відповідає поставленим завданням: вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел і додатки взаємопов'язані та послідовно розкривають зміст теми.

У теоретичній частині автором здійснено ґрунтовний аналіз філософських, психолого-педагогічних та соціально-педагогічних підходів до проблеми формування ціннісних орієнтацій учнівської молоді. Продемонстровано вміння працювати з науковими джерелами, узагальнювати різні наукові позиції, формулювати власні висновки.

Практична частина роботи має прикладну спрямованість і сприяє поглибленню теоретичних положень. Запропоновані підходи та рекомендації щодо формування ціннісних орієнтацій учнівської молоді можуть бути використані в освітній діяльності закладів загальної середньої освіти.

Висновки курсової роботи є обґрунтованими, логічно випливають із змісту дослідження та повною мірою відповідають поставленій меті й завданням. Оформлення роботи відповідає встановленим вимогам, мова викладу є грамотною та стилістично виваженою.

Загалом курсова робота справляє позитивне враження, характеризується науковою новизною в межах курсового дослідження, теоретичною та практичною значущістю. Вважаю, що робота задовольняє вимоги, які пред'являються до магістерських робіт і заслуговує позитивної оцінки.

Оцінка керівника курсової роботи (рецензента) _ _ _ _

Роботу допущено / не допущено до захисту. «_» ____ 20____ р.

Керівник курсової роботи _____

(підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

Електронне видання

**ТЕТЯНА ГРЕБЕНИК
ІННА МАРИНЧЕНКО**

КУРСОВА РОБОТА З ПЕДАГОГІКИ

Навчально-методичний посібник
для студентів предметної спеціальності 014 Середня освіта (Технології)

Підп. до розповсюдження 27.05.2026.
Формат 60x84/8. Умов. друк. арк. 9,30. Зам. №3581
Облік.-вид. арк. 4,11. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Видавництво Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка
41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Київська, 24
тел/факс (05444) 2-33-06.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи СМв №046 від 16 червня 2014 року